

41274

1

VENEC
gledišnih iger.

I. Igrokaz.

DREVAR,
ali
beli gaber.

V Gradcu 1859.

Natis A. Leykamovih dedičev.

41274

D R E V A R,

ali

beli gaber.

(Značajna podobšina v dveh delih.

Po F. Kaiserovem „Junker und Knecht“ za
Slovence pripravil

J. D.

[Zbirka Drobnič]

Lica.

- a. Grof Podložki, grajšak.
Plemič Golobradič, njegov sinovec.
- c. Gospod Gabrovski, }
b. Gospod Podgorski, } gosta.
- c. Baron Belkovič, grajšak.
Pecko, plemičev vodnik.
Košutnik, grajšinski opravnik.
- d. Šumavski, logar.
- e. Zagozda, drevarski gospodar.
Mati Katarina, vdova.
Špelka, njena hči.
- c. Peter, }
Miha, } drevarji.
- d. Janez, }
- a. Ropert, }
e. France, } lovca.
- d. Podčepnik, kerčmar.
- d. Gašpar, jetničar.
- Lovski gostje, gospodje, gospe, lovci, kmetje, ljudstvo.

Za igranje te značajne podobšine je tudi 11 oseb
zadosti, ako se n. p. za lica, ki so z enakimi pis-
meni zaznamljene le ena oseba vzame.

I. DEL.

Velik prostor pred nekoj vasjo, med hišami drevje. Čisto spredi nizka hišica, pred njoj vertec ograjen s protjem. Na kraju zelena gora, na njej majhina kapelica do ktere je steza napeljana.

1. Prizor.

Mati Katarina, Špelka, Miha, nekoliko vešanov
(vsi prazno oblečeni pridejo dol od kapele. Vešani grejo tiho in pobožno nekteri v hiše, ki so na zorišu, nekteri se zgubijo za hiše).

Katarina *(s Špelko in Mihatom na sprednjem prizoru se ozre za ljudmi).* Druge krate so ljudje tako veseli, kadar iz cerkve grejo, danas pa čisto tiho, vsaki na svoj dom hiti. — Pojdimo tudi mi v hišo, kaj se bomo zunaj opotavljali, ker smo še čisto tešči. Tvoj želodec, Miha, že gotovo gode, ker si danas tako daleč iz loga prišel.

Miha. Taka sila mi še ravno ni, pa bi vendar ne porajtal, ko bi mi hotli mati Katarina skledičko močnika skuhati —

Katarina. O to bo kmalo — le pojdita z menoj —

Miha. Naj še bomo nekoliko zunaj! Jeli Špelka, midva še ne greva zdaj v hišo, ker je takó lep dan. Kadar bo zajterk k redu, pa naju pokličite.

Kat. Naj vama bo (*odhóde za se*). Če le zamore dvoje zaljubljenih na samem biti, pozabi na vse drugo, celó na jesti, in na piti! — Dá, dá! — njega dni se je meni tudi taka godila. (*Stopi o hišo.*)

2. Prizor.

Špelka, Miha.

Miha. Špelka tvojo mater imam jaz prav rad; pa vendar mi je ljubše, kadar je ni pri nama! veš, če je kdo pri nama, se ne upam v tvoje plave očesca gledati (*jo prime za obe roki, in ji gleda v oči*). Moje zlato, moja lepa Špelka, moja golobičica!

Špelka. Eh! ne govori le zmirom od tega!

Miha. Od česa bi pa govoril? Saj nimam na celém svetu ničesar, kar bi me bolj veselilo in srečnejega storilo ko tvoja ljubezen.

Špelka (*mu roko stisne*). Vbogi Miha! Meni se dostikrat v sence smiliš, ker moraš toliko terpeti — po cel teden si ob slabem živežu v gori.

Miha. Te težave mi vsaka nedelja obilno posladká. Vsako soboto večer pridem z gore domú, in sem lahko celo nedeljo pri tebi. S tem, kar si v gori zaslužim, ti v nedeljo kako veselje omislim.

Špelka. Sam sebi pa tako malo privošiš —

Miha. Ali je ljubezen kaj malega? Veš Špelka, ko smo pred v kapeli molili, sem jaz samo za to prosil, da bi mi Bog tvojo ljubezen ohranil.

Špelka. (*se njemu priľubi*). Moj verli Miha!

Miha. In ti — ti si v molitvi čisto zamaknjena bila — kaj ne, da si tudi ti Boga nekaj posebnega prosila!

Špelka. Oh! ko bi Bog le tudi moje molitvo vslišati hotel!

Miha. No! kaj si ga pa prosila?

Špelka. Ko smo se v cerkvo spravljali, je pred menoj hči bogatega mlinarja šumela — bila je tako čudno lepo opravljena. Imela je na sebi prazno me-zolanko in pa židan predkrilnik — okolo vrata tri verste žlahnih jagod, od ušes so ji zlate uhanice bim-bale, zlatih perstanov pa nisem mogla prešteti, kolikor jih je na perstih imela. — Te lepотиje viditi — sem si mislila, oh ko bi jaz mogla kedaj tako opravljena biti! — za te reči sem Boga prosila.

Miha (*smejé*). Pojd! pojd! norček! Ali misliš, da bi mi potlej bolj dopadla, ko zdaj? (*Jo objame in jo hoče na svoje persa potegniti*).

Špelka (*naglo-prestrašena*). Mir si daj! — ljudje grejo —

Miha. Kaj pa je za to? Saj že ve cela vas, da se bova vzela.

3. Prizor.

Prejšni, Košutnik, nekoliko vešanov.

Koš. (*prihiti naglo si pôt z čela brisaje*). Če mi kdor ve povedati, če mi še glava na ramah stoji, mu dam lepo plačilo!

Vsi (*se okol njega tišijo*). Kaj pa se je zgodilo, gospod opravnik?

Koš. Kaj se je zgodilo? — prismoda! Ako bi se bilo že kaj zgodilo, bi jaz ne imel toliko skerbi; pa to, to mi glavo beli, kar bi se zgoditi imelo.

Miha. Ali smemo vediti, kaj bi se zgoditi imelo?

Koš. Prismoda! Ko bi jaz to vedel, bi ne hodil kakor muha brez glave. (*Glas porzdignivši*). Ali veste? vaša gospodska bo prišla.

Neki kmet. To ni mogoče; naša gospodska ne more priti —

Koš. Zakaj pa ne?

Kmet. Ker zdaj nimamo več gospodske.

Koš. Prismoda! Naš milostivi gospod grof, ki v Zagrebu prebiva, mi je ravno dal na znanje, da bo danas v svoj grad prišel in bo od tistod veliko tovaršijo seboj pripeljal.

Vsi. Aha!

Koš. (*jih oponašaje*). „Aha!“ — to je lahko reči — prismoda! pa s vašim „aha“ še ni nič storjeno. Vse jispe v gradu morajo pripravljene biti —

za kuhinjo mora k redu biti govedine, teletine, kuretime, zajčetine, da se bo kuhalo, varilo, peklo, pražilo, parilo in smodilo; zakaj mestna gospoda pride navadno tako lačna na deželo, da se ji pajčina po ustih snuje.

Miha. Spomnim se, da se je že večkrat zgodilo, da je milostivi gospod grof brez napovedanja z veliko tovaršijo v svoj grad prišel, pa se je vendar dalo vse opraviiti, in ni bilo tolike zadrege.

Koš. Prismoda! To je bilo njega dni — ko je še milostivi grof vaš gospod bil, in vi njegovi podložniki, in jaz njegov grajšinski oskerbnik. — Tedaj sem vam le kar ukazal, vam v hosto, vašim ženam v kuhinjo — in vsi ste morali vbogati — zdaj, zdaj nimam do vas nobene pravice — prismoda!

Miha. Če ni kaj drugega — (*kmetom*). Možje, kaj ne da še niste pozabili, da nam je milostivi gospod grof, dober gospod bil, ki je vsakemu rad pomagal, ako je le mogoče bilo.

Kmetje (*križoma*). Dá — dá — res je to!

Miha. Zato menim, naj nam gospod opravnik samo reče, kje bi nas bilo kaj treba — in — kaj ne? mi bomo pomogli!

Vsi. Dá, dá! Miha ima prav! Le recite! mi smo k redu.

Koš. (*je zarzet Mihata poslušal in ga objevši*). Verli govornik! Ti si množice meni pridobil — permaruš! to me v serce veseli — prismoda! — No (*kmetom*) dobro! poslušnite me (*štirim kmetom*). Vi

štirje tecite k logarju, naj nastrelja jelenov, sern, zajcov, prepelic, rac in jerebic, kar narveč more. (*Drugim*). Vi jih bote vkup znašali. (*Drugim*). Vi bote v kuhinjo derv nanosili! (*nekterim ženam*). Vi ženska spolovina greste v grad, in bote ključarici pomagale jispe snažiti in pripravljati! — Vi drugi pa kuharju pomagajte, ki bo kmalu priropotal s svojimi kotli in piskri.

Špelka. Potakem pojdem tudi jaz v grad — jaz sem kuhanju dobro vajena — sem lansko leto tudi kuhati pomagala.

Koš. Dá, res je! ti si že v kuhinskih vednostih precej izurjena in si za gospodo prav mična — le idi v grad — boš imela lepo priložnost še kaj novega se naučiti. (*Vsim*) Zdaj pa, vojaci pozor! na levo in na desno, marš!

(*Vsi kmeti in kmetice grejo vsak sebe raz prozora.*)

Špelka. (*Mihatu.*) Nikar mi ne zameri, da te danas samega pustim. Tega si ti sam kriv, ker si sam tako hotel.

Miha. No le idi, le idi! Pa pred ko pojdem drevi v goro te bom vendar še enkrat vidil — jeli da?

Špelka. Dá, gotovo! in potlej te bom spremlila do volčjega sela. Bog te obvari. (*Odide.*)

Miha. Bog te ohrani moja golobčica.

4. Prizor.

Košutnik, Miha.

Koš. (*za njoj gledaje*). Vidiš, vidiš, kako ti beži, kakor, da bi že včakati ne mogla.

Miha. Je res dobra duša! Ona ne zamudi nobene priložnosti, če le more komu s čem ustreči.

Koš. Vstreči? — Hm! Ko bi jaz imel tako zalo deklino, ki je tako postrežljiva, bi ji ne dal v grad iti —

Miha. Zakaj pa ne?

Koš. (*ga oponašaje*). Zakaj pa ne? — Prismoda! si vendar čisto s plevami natlačen.

Miha. Gospod opravnik! tega —

Koš. Čakaj, da ti dopovem! — Jaz ti dobro hočem: Pazi! — pazi dobro! —

Miha. Hčemu? Zakaj?

Koš. Ali ne veš, da gospod grof navadno veliko mladih gospodov saboj pripelje?

Miha. Kaj pa je zato?

Koš. Mladi gospodiči bojo lepo Špelko zagledali —

Miha. Gotovo! če niso slepi.

Koš. Prismoda! Ali ne razumiš? Ona jim bo dopadla —

Miha. No to bi me posebno veselilo, ako bi moje dekle imenitnim gospodom dopadlo.

Koš. Pa imenitni mladi gospodje bojo tudi njej dopadli —

Miha. Nič ne dene : saj tudi meni dopadajo.

Koš. Pa se ti bo v kterega preveč zagledala —

Miha (*mirno*). Kaj še.

Koš. Mestni gospodiči so na drobnem situ presejani — kmetško deklino ti premotijo, da sama ne ve kako in kedaj.

Miha. Pri moji Špelki se bojo opekli.

Koš. Sladke in medene usta, židane rutice, zlati perstani, zlate ušesnice in iglice, katerih ti bogati gospodje za take dekleta nalaš saboj nosijo, bojo tudi pri Špelki več opravili, ko ti bo ljubo — ko bi hotel povedati, kar sem sam vidil —

Miha. Pa povejte, če kaj veste!

Koš. Že lansko leto ko je tudi tukaj veliko gospodov bilo, je bil med njimi plemič Golobradič naj jakši — tedaj sem jaz sam vidil, da je Špelka z njim govorila, ko je pomagala, za gospodi jesti v hosto nositi.

Miha. Zakaj pa bi ne govorila?

Koš. Ke jó je po lici pogladil —

Miha (*ga hudo pogleda*). Po lici? — In Špelka? —

Koš. Je nekoliko glavico obesila, rudečica jo je obletela, pa se je ob tem tako prijazno smehljala — in mu je po tem še roko podala.

Miha. Ali je to res?

Koš. Jaz sem to sam vidil! — No kaj pa zdaj porečeš?

Miha. Jaz pravim — (*zresno*) to ni res!

Koš. Ni res? — Prismoda! kar sem sam z lastnimi očmi vidil: —

Miha. In ko bi vsi ljudje, kar jih je na sveti zdaj pred menoj bili, kakor ste vi, in bi rekli, da je Špelka kaj nespodobnega storila, bi jim v zobe rekel: to je laž! Ne, ne! to ni mogoče! Špelka je meni zvesta in me nemore golufati! (*Zresno.*) S takimi marni pojte rakom žvižgat! Ko bi mi to bil kdo drugi povedal — pri mojduš! jaz bi ga — (*nameri pesti na Košutnika*). O! ne bojte se, vam ne bom nič žalega storil, pa sram vas naj bo — vi ste hudobnež velike mere.

Koš. Jaz? hudobnež velike mere? Prismoda! Ali je mogoče s takim zatelebanim bedakom kaj govoriti? Pravijo, da je ljubezen slepa, jaz pa še pristavim, in rečem, da je tudi brez nosa. Če kakemu zaljubljenцу golo resnico pod nos tišiš — ti še ne bo verjel! (*Vzadi za prizorom se na enkrat sliši glasno pogovarjanje pridočih — poslušáje*). Kaj je to? (*Gleda za prizor.*) Oh raca na vodi! — tam pri studencu — mnogo konj — gospodje odsedajo — naš gospod grof. — In jaz — jaz sem še tukaj! — v gradu še ni zanje nič pripravljenega! Hajd! hajd naprej! Konči me bojo vidili, da nepraznujem! (*Hoče dalje teči; ko je na kraji prizora se sliši klicanje.*)

Glas za prizorom: Stojte Košutnik! Stojte!

Koš. (*obstane ko okamenoran, in se ne ozre*).
Me že imajo! — Pa naj bo! Delal se bom, kakor da
bi ne bil nič slišal. (*Hoče dalje*).

5. Prizor.

Grof Podložki, plemič Golobradič, Podgorski, Gabrovski, več drugih gostov, (vsi v popotnih oblačilih se postarijo na prizor), Košutnik.

Grof. He! Košutniče ali niso vaša uha dosta velika, da bi moj glas lahko bili slišati mogli? Okrenite se! Dajte nam viditi svoj obraz!

Koš. (*stoji kakor pred*). Nemorem vaša milost! —

Grof. Zašto ne?

Koš. Ker me je sram —

Grof. A da! valjda*) ste kakovo bedastoču učinili!

Koš. Nisem še čisto nič učinil — in to je narveča bedastoča!

Grof. Hodite ovamo! Vi znate dobro, da ima vaš obraz nešto takova za mene, da se vam moram svagda smijati, kad bi se na vas srditi imao. (*Košutnik se je na pol obrnil, pa še zmirom stoji v tla gleda.*) Ovamo bliže!

Koš. Ako vaša milost dopusti, se bom prederznil

*) Morebiti.

bliže stopiti — *(se odkrije in se nizko priklanjaje družbi bliža.)*. Najprepokorniši sluga! Prevelika čast! —

Gol. Hahaha! to je naš verli Košutnik. *(Ga po rami potabla.)*

Vsi *(se zasmejijo)*.

Podgorski *(ga po drugi rami potabla)*.

Gabrovski *(ga za brado prime)*. Nedržite se tako kiselo! Véselo! véselo!

Drugi. Dá, dá — véselo! došli smo da se radujemo!

Koš. *(se oberne zdaj k enemu, zdaj k drugemu rekoč)*. Prevelika čast — vi se šalite — oh kolika sreča za mene! *(Se jih vendar reši, stopi nekoliko naprej in se otrese; za se.)* Bog mi pomagaj! Zdaj se bo zopet začelo huskanje!

Grof. Hvala Bógu! svoje putovanje smo sveršili srétno!¹⁾

Koš. Pa za mene je to začetek nesrečnega tekanja skoz šibe.

Grof. Jesteli u gradu sve pripravili, što nam treba?

Koš. Ravno sem nekoliko mladih vešank u grad poslal, da bi vse pripravile, kar je milostivi gospodi treba.

Gol. Vešanke, to znači dévojke iz sela²⁾; dá to

¹⁾ Srečno dokončali; ²⁾ to pomeni dekleta v vasi.

je krasno! Ove se moraju pod moje poveljstvo staviti. (*Grofu.*) Gospodine striče, dopustite li — ?

Grof. Ne, ne! Manite se toga¹⁾ sinovče! Ja vas već²⁾ poznam, vi bi odviše smutnje³⁾ medju ženstvom učinili. (*Košutniku.*) A zašto još nije u gradu za nas sve pripravljeno, kao što⁴⁾ sam vam bio u svome pismu ukazao.

Koš. Oh! prosim vas milostivi gospod grof — pred ednoj uro sem še le pismo dobil — in vaša milost hoče, da bi že vse pripravljeno bilo — prismoda!

Grof (*ojstro*). Kako?

Koš. (*se kmalu popravi*). Naj mi vaša milost ne zameri — beseda „prismoda“ mi je med domačimi ljudmi tako v navadi, da nisem vedel, kdaj mi je iz ust smuknila.

Grof. Ja sam vas več više puta opomenuo, da bi se odviknuli ove pogrdne réči.⁵⁾ — No, za sada poslušnite što vam kažem. Sutra imat ćemo veliki lov. Skrbite, da bude dosta seljaka⁶⁾ došlo zveri gonit.

Koš. Seljaci se ne dajo več siliti, da bi zveri gonili.

Grof. Znam ja, da jih siliti nemogu na rabotu, no oni primiti će plaću za svoj trud. — Nekoliko kasnije dospet će⁷⁾ i naše góspoje.

Koš. Góspoje tudi — (*za se*) mene bo slabost prevzela.

¹⁾ pustite to; ²⁾ že; ³⁾ preveč zmešnjave; ⁴⁾ kakor; ⁵⁾ beseda
⁶⁾ vešán; ⁷⁾ bojo prišlo.

Grof. Večerati čemo u gradu — dvórana mora tako priredjena biti, da bude mladja gospoda, ako se joj bude uzhtélo, lahko malko poplesala — školnik neka dodje, da bude igrao na klaviru.

Koš. Vaša milost, školnik ne more na klaviru igrati.

Grof. Zašto ne?

Koš. Kar mu kmetje bernje več davati nečejo, strada siromak tako, da so se mu s želodecom red tudi persti na rokah skerčili, da jih več gibati ne more.

Grof. Valjda nije tolika sila. — Slušajte dalje: Sutra u večer, kad se budemo s lova povratili, bit će pred gradom na vertu veliko gošćenje i na to gošćenje morate pozvati sve plemenitaše, koliko ih ima na okolo.

Koš. Tudi gospoda barona Belkoviča?

Grof (*namergodjen pred se gledaje*). Ne, njega nemojte pozvati.

Gol. Kako dragi striče, vi mu još niste oprostili,¹⁾ što²⁾ ste mu morali onu šumu³⁾ pred nekoliko godinama odstupiti?

Grof. Da od ono doba si nismo više prijatelji, i nećemo si više biti. — No dosta o tom! Ajdmo sada u grad. (*Košutniku.*) U 5 minutah mora pripravljen biti dobar zajutak za moje gostove, ako ne, neka vas kača ujela!

Koš. V 5 minutah? — Milostivi gospod grof,

¹⁾ odpustiti; ²⁾ kar; ³⁾ gojzd.

usmiliti se! Jaz sem — ne bodi vam sponosno — že tako zdelan. — Vi ste mož zrele pameti — po pravici vam povem, moje noge so ob vso svojo pamet prišle.

Gol. Oho! Ja ću vašim nogam opet pamet pribaviti. Dajte, učite nas malko krajnski plesati (*ga z jezdarskoj šibicoj po nogah šika*).

Koš. (*se skakaje s prizora pomiče*). Ne — nikar! — Mlad gospod — mir si dajte! Prismoda!

Gol. (*neprenehoma ga dražeč*). Hahaha! Eto kako vam zna vésto plesati! živio Košutnik! živio!

Vsi (*grejo, neprenehoma se smeje, za bežečim Košutnikom s prizora*).

6. Prizor.

Pecko (*stopi na prizor jugoslavensko oblečen*).

Zdrava mi bodi slovenska domovina! Dolgo je že, kar nisem več tvoje sape dihal! Prigovor sicer pravi: povsod je dobro, doma najbolje; pa tega prigovorja jaz ne morem poterditi. Meni se med južnimi Slavjani bolje godi, ko mi je nekdaj doma bilo. Pa prav za prav je Slovenec še zmirom v svoji domovini, naj bo med Slavjani kjerkoli hoče. — Po svojem stanu sem le učenik, ki je nalogo prevzel samorašnega človeškega divjaka požlahtniti. Požlahtniti koga, pomeni po drugod kaj druga, ko pri Slovencih. Pri njih se pravi, da je Slovenec požlahtnjen ako se mu

je med čelusti nemški jezik vcepil. S takoj žlahtnostjo se košatijo in šopirijo naši cepljeni žveplenkarji, trakarji, črepinkarji, čebularji, cvekarji, špeharji, klobasarji in skoro vsi drugi — arji, in se vselej k Nemcom štulijo, ako ravno jim je deblo slovensko. Nekteri naših rojakov se na to serdijo, pa modremu Slovenceu je to clo ljubo; zakaj dan današnji je nemški jezik med Slovenci očitno znaminje, po katerem se hitro in lahko spozna kakšne peke da je tisti Slovenec, ki nemški govori. Ako se mladi Slovenci v gosposkih suknjah nemški pogovarjajo, je med 100 krat 99 krat res, da so ti Slovenci kaki črevljarski ali krojački pomagači, ali pa kaki drugi rokodelci. Učenega stanu gotovo biti nemorejo, ker visoko šolani mladi Slovenci dandanašnji le rajši slovenski govoré. Ako se slov. kmet z nemšino sili, je gotovo znaminje, da je siromak že čisto pod košem — rad bi namreč dal ljudem verjeti, da je njegovanemšina toliko vredna, kolikor njegovi dolgovi znesejo. Slovenski kmet, kateri še kaj svojega ima, nosi klubuk po strani na levem ušesu — in se slovenski odrezuje.

Nekteri zoperniki nam sponašajo in pravijo, da Slovenci nimamo nobenega plemstva, t. j. da nimamo ne slov. grofov, ne baronov, ne vitezov; pa taki možje pokažejo, da so v naših zadevah pravi nevedneži. Učeni jezikoslovci učijo, da so na slovenskih imenih končaji: šegg, nigg, negg, čič, nič, vič žlahtnivni končaji, n. p. imena Petelinschegg, Kokoschinegg, Politsch-

nigg z dvema „g“ pomenijo: grof Petelin, grofica Kokoš, grof Polič; z enim „g“ pomenijo barone in barónice. Končaji tsehitch, nitsch, vitsch, ako se v njih „č“ z nemškim „t-sch“ piše pomenijo take žlahtnike, katerim Nemci „Herr von“ pravijo, n. p. Pijančič, Capinič, Slepárovič se pravi po nemški: Herr von Pijanc, Herr von Capin, Herr von Slepár. Končaji šek, nek, nik, čič, nič, vič slovenski pisani pomenijo imena priprostih kmetov.

7. Prizor.

Pecko, Golobradič.

Gol. *(se vernirši zagleda Pecka).* O! eto moj gospodin poučitelj je več dospeo.

Pecko. Dá — odseo sam s našim kuharom pred tom selom, zdravom dušom, a jako trudnim télom.

Gol. Krasno! Gdé se kuhar s učiteljem druží tam se télo i duša dobro služi.

Pecko. Pratite¹⁾ me, ja idem gor u grad, da se okrépim, da nekoliko počinuti mogu, jer cesta je tako hrdjava, da sam si na kolah skoro sva rebra polomio.

Gol. Čekajte još malko — ja vam moram ispo-
véditi, da mi je ova čedna kućica mnogo dražja, nego onaj ponosni grad.

Pecko. A dá! seljačka kućica na pol podrta, iz nutra puna blata i smrada, bez kruha i bez sóli,

¹⁾ spremijajte.

i bez krajcare danara, a želudac gladan od rana jutra do pozna večera! To je istna mnogo više vredno, nego u gradu gospodske svetle sobe, oskrbljene svime, što človek poželeti može.

Gol. Vi se meni rugate,¹⁾ no kažem²⁾ vam, da ova kućica (*pokaže na hišico*) ima u sebi takove dragocenosti, koje bi vredne bile, da se u kraljevske dvorane premeste.

Pecko. Gospodine! — da li vas pravo razumim? — ova kućica ima za vas —

Gol. Zdravila za moje srce.

Pecko. Mili bože! Spominjam se, da sam vas u kmetovanju nekoliko puta podučivao, no kako bi sa seljačkimi devojками drugovali, toga vas ja nisam nikada učio. Tko je ona nesretna učiteljica, koja vas je napútila u ovu tajnu znanost?

Gol. Lépa kéerica nekoje udovice, koja ovdé pribiva — ime joj je Špelka.

Pecko. Špelka? (*svoj robec iskaje*). Gdé je moj rubac? (*ga ošlata, potegnivši ga iz žepa, si s njim čelo otere*).

Gol. Ja sam ju gori u gradu opet vidio — pomagala je zájutrak dvoriti — kad me zagledne, zarveni se — ja se pokradem iz dvorane, tražim³⁾ ju — no ona mi uteče kano ribica. Dragi moj učitelju! ja sam propao! — moram ju viditi, s njome govoriti ju ogrliti — poljubiti.

¹⁾ zasramljivo zasmehujete; ²⁾ povem; ³⁾ iščem.

Pecko (*za se*). Je vendar čudno! nihče ga ni tega učil, pa mu je vendar vse znano, kar je treba storiti! Modra glavica!

Gol. (*naglo njegovo roko popadši*). Gospodine učitelju! Vi mi morate u tom poslu pomoći.

Pecko. Što? ja? kakove misli!

Gol. (*hladno*). Tako? Dobro, ja ću svome stricu kazati, da mi je treba sada drugoga učitelja, buduće da¹⁾ me vi ništa više učiti nemožete, što bi ja već neznao.

Pecko (*začudjen*). Drugoga učitelja?! — Ne govorite baš tako — (*s glasom razdvojenja*). Moj bože! ovdé se radi o životu — i ja neznam ništa drugoga, kao mladež učiti i odgojivati, zato, (*glasno*) u ime boga, hoću vam dakle²⁾ razlagati, što je o ljubavi nekada stari Ovid pisao.

Gol. Aj, hodite s Bogom s ovimi starinami —

Pecko. Verujte mi gospodine, da je veoma³⁾ dobro svoj posao pri starih početi. Vi ste rekli, da ima dévojka majku? Ovu starku moramo najprije pridobiti, onda će biti lahko i mladu uhvatiti.

Gol. Valjda imate pravo, — dá staru moramo pridobiti, no kako ću ja to početi?

Pecko. To je lahko. Vi ste sinovac Grofa Podložkoga, kojega je taj grad. Kažite, da ste prijatelj siromašnih ljudi, i udovah; da ste došli gledat, kako

¹⁾ buduće da = ker; ²⁾ po takem; ³⁾ zlo!

bi jim ikako pomagali i njihove suze otarli, i tako dalje.

Gol. Dobro, veoma dobro! no ostanite pri meni, govorite za mene, ja vam hoću zahvalan biti. Poku-enite¹⁾ malko na vrata (*kaže na hišne vrata*).

Pecko. Neka²⁾ bude — (*gre in poterka na vrata*) ja se uzdam³⁾ na vaše obećanje.

8. Prizor.

Prejšni, Katarina.

Kat. (*odpre vrata — se skoro prestraši*). O moj Bog! tako imenitni gospodje — kaj pa bote zapovedali?

Gol. Hodite nápolje⁴⁾ mámica; ako vam vre-me⁵⁾ dopušća, ćemo se malko pogovarati.

Kat. Ojmene! Pa ne vem, će me bote razumili, ker neznam hrvatski, (*stopi iz hiše*).

Gol. Hrvati i Slovenci mogu se dobro razumiti, i ja bi se rad sa slovenskim jezikom više spoznao.

Pecko. (*Katarini*.) Vi mámica menda niste tako srećni, da bi tega mladega gospoda poznali.

Kat. Pa res da nisem tako srećna.

Pecko. To vam je sinovec milostivega grofa Podložkega, ki je ravno danas z velikoj družinoj v svoj grad prišel.

¹⁾ poterkaite; ²⁾ naj; ³⁾ zanašam; ⁴⁾ vun; ⁵⁾ čas.

Kat. (*hoče Golobradiču roko poljubiti*). Bog vas sprimi milostivi gospod!

Gol. Netrudite se, nemojte draga mamico!

Pecko. On je moj učenec, jaz ga učim modrosti, in kerščanske kréposti.

Kat. Moj Bog vendar, takim žlahtnim gospodom se ni treba tega učiti, te reči že oni saboj na svet prinesejo.

Pecko. Dá res je, pa (*za se*) on se je nekoliko zvergel, (*glasno*) Jaz ga napeljavam na sve dobro, posebno pa ga podučujem, da ste usmiljenje in dobrotljivost najlepši lastnosti žlahtnih gospodov: zato sem ga danas saboj pripeljal, da nekóliko pogleda po kočicah siromakov, da bo vidil, kako se vdovam in sirotam godi — mamica tudi vi ste vdovica, in imate eno siroto — kaj ne?

Kat. Dá, Bogú se vsmili!

Pecko. Dobro, tukaj ima lepo priliko, da pomaga. (*Golobradiču.*) Mladi gospodine! Ja vam preporučujem ovu pošteno udovu, polakšajte joj žalostan stališ.

Gol. Ako vam možem čime pomóci, bit će mi drago; kažite mi iskreno, ako vam je gde sila.

Kat. Oh da bi tako ne! sila naš stiska od vseh strani.

Pecko. (*Golobradiču.*) Pomozite daklem po svih stranih.

Kat. Zavoljo mene bi že ne bilo toliko, jaz sem

stara in bi že še prebila, le moje jedino dete, moja Špelka, ki je prav fletna in pobožna deklica — ona se mi dostikrat smili, ker nimam ničesar, s čem bi ji kako veselje naredila.

Gol. (*goreč*). Svojoj kćeri? Kažite, kažite mi, čime bi joj mogao veselje učiniti.

Kat. Ne bodi vam sponosno milostivi gospod! midve sve res velike sirote — kadar ob nedeljah in praznikih bogate dekleta naše vasi lepo nališpane v cerkvo šumijo, se moja Špelka tako žalostna za njimi ozira, da ji vselej na očéh poznam, da bi se tudi ona rada tako napletla, ko bi imela s čem.

Gol. Dobro, draga mamico, ovu želju joj hoću izpuniti. — Kada dodje vaša kćerka domov?

Kat. Ona pomaga zdaj v gradu streči — pa okol poldne —

Gol. Pa nemojte joj ništa povediti; ja joj hoću sám nenadano ovo veselje napraviti.

Kat. Ne žive besedice ji ne bom povedala — Oj mene! kako veselje bo to! Zahvaljujem se vam že za naprej! Kako ljubezniv in dober gospod! pravi angelček! (*Za se*). Temu se moram vendar čisto odkriti! —

Gol. Što premišljavate još mamico? Imate li još što na srceu? Kažite mi na ravnost.

Kat. Pa se bojim, da bi se vam zamerila. —

Gol. Ne, nemojte toga misliti, da bi se mi čime zamerili, povejte samo —

Kat. Na sveti je že taka — saj veste milostivi gospod — mlade dekleta — serce išče zunaj sebe pokoja —

Gol. Kako? srdce? srdce vaše kéeri? što je s njim?

Kat. Da vam vse povem — ravno je že zdaj eno leto, ob cerkvanji si vsako leto mladina veliko veselje napravi — moja Špelka je plesala s nekim fantom, ki je prav priden, da ga na široko okolo ni takega, in tedaj — človeku je že tako prirojeno — ta dva človeka —

Gol. (*naglo*). Se ljubita? — aha! — to je drugo!

Kat. No moj Bog! saj to ni nič hudega.

Pecko. Res da ni, — pa ti gospod bi rad vidil in poznal tistega fanta.

Kat. On je dervar. Svoje krajcarje si on pošteno služi — si tudi vsak mesec po 3 tudi po 4 goldinarje prihrani — pa moj Bog za ženitvo je to vendar le premalo — zato — zato sem si mislila, ker ste mladi gospod tako milostivi — ako bi mu hotli milost skazati, da bi mu kako boljšo službo — morebiti v gradu, oskerbeli, da bi se po tem ta dva vboga človeka mogla vzeti; tedaj bi bila njih sreča gotova.

Gol. Gdé je sada onaj mladič?

Kat. Zdaj je ravno pri nas — tu v hiši; ob nedeljah je navadno celi dan pri nas.

Gol. (*polglasno*). Proklet bio!

Pecko. Krasno! prekrasno vam je to. Ravno zdaj je eno tako mesto prazno.

Kat. Ali res; je to res?

Pecko. Res je, samo pokličite nam tistega fanta, da ga bomo vidili.

Kat. Zdaj, zdaj — na enkrat (*kliče*) Miha! Miha! — ój mene! kako veselje bo to! (*sopet kliče*) Miha pridi le, pridi vun!

9. Prizor.

Prejšni, Miha.

Miha (*pride s hiše*). Kaj vam je mati, da tako vpijete? — (*Zagleda ptujce*). Menda vendar ni — (*vpre oči na Golobradića; za se*). Pri mojduš — to je tisti plemič! kaj neki tukaj išče?

Kat. Bliže pridi Miha, bliže! Kaj tako na enem mestu stojiš? Kaj tako gledaš? Ti gospodje bi radi s tabo govorili.

Miha. S menoj?

Kat. To je gospod plemič Golobradič, sinovec milostivega gospoda grofa.

Miha. Ne bodi mi sponosno, tega gospoda že poznam. (*Se odkrije; za se*). Če bo le pri tem poznanju ostalo?

Gol. Stupi bliže! — ova žena mi je izdala tvoju ljubav do njezine kćerke —

Miha. Ali pa? — naj bo! — ali pa veste, da

Špelka tudi mene rada ima, in da naju nobena sila več razdružiti nemore?

Pecko (*polglasno Golbrdču*). Nedržite se tako gnjevno! budite veseli, prijazni!

Gol. (*se na smeh sili*). Dá moj dragi, ja znam sve, sve!

Miha (*za se*). In vendar se tako prijazno derži? (*Potolažen*). Potakem mu ni mar za Špelko, drugače bi me pisano gledal!

Pecko. Jeli da bi se ti že rad oženil, kaj ne?

Miha. Kdo bi se temu branil? — pa kaj, da še nimam zadosti cvenka u žepu!

Pecko. Kaj pa bi ti rekel, ako bi tebi tá milostivi gospod tako službo oskrbel, u kteri bi se ti lahko oženil?

Miha (*ga začudjen gleda*). Kaj pravite? ta milostivi gospod? — bi meni službo? —

Gol. Dá, dá — ja ti hoću službu oskrbiti.

Miha. Tako službo, v kteri se bom lahko oženil?

Gol. Jest, takovu.

Miha. Pa vi — ali je mogoče? (*Skoraj jokaje; za se*). In tega gospoda mi je tisti malopridnež tako černil! (*teče k Golbrdču, prime s obema rokama njegovo roko, jo k svojem ustnam pritekne, začne po tem glasno in ginjenega serca jokaje*). Ko bi vi vedili mladi gospod, kako je zdaj meni pri sercu, kakšni občutki me spreletavajo — oh vi ste pravi angelj! — Pa kje —

kje je Špelka? Ona mora priti, ona mora s menoj pred vašo milost poklekniti —

Pecko. Tega vama ni treba — milostivi gospod ne mara za take komedije — tudi bi mu ne bilo ljubo, ako bi se ti s toj službo drugim hvalil, predenj ti je na pismu zagotovljena. — Pa tudi to ti še moram povedati, da so v našem gradu zdaj vse službe zajete, ali v Bežigradu — tam iščejo ravno mladega, pa močnega vratarja, ki mora oženjen biti. — Ali veš kje je Bežigrad?

Miha. Vem dobro; od tod je dobrih šest ur hodá do tje.

Pecko. Gospod plemić ti bo dal pismo, do bežigradskega gospoda oskerbnika. Kadar dobiš pismo, se moraš kar na pot odpraviti.

Gol. *(zdaj še le razumi in poterdi).* Dá, dá, odmah, jer drugače bi se ona služba komu drugome podelila.

Miha. Bog ne daj! jaz se ne bom kar nič mudil — svojo kamižolo bom ogernil, palico v roko, potlej pa hajd naprej. Tak pot in pa nič!

Pecko. Pa od ondod se nesmeš pred verniti, dokler ti oskerbnik pismeno ne poterdi, da te je v službo vzel.

Miha. No to se razumi! pred mu ne grem s poti — pa kedaj bom dobil pismo?

Pecko. U 5 minutah. — U kerčmi pri županu

me čakaj — jaz ti ga hočem sam taj prinesti. Ali znaš ti kaj brati?

Miha. Bukven natis berem, pisano se mi pa nič prav ne pada.

Pecko. S tim bolje! — a hotel sem reči: to je vse jedno. Zdaj le idi.

Miha. Zdaj, zdaj — mati Katarina! (*veselo govoreč*) moja taša, očistite mi le hitro mojo novo kamižolo, dajte mi tudi rudečo ruto za vrat, da bom saj nekoliko grajšinskemu služabniku podoben. Pojdiva! pojdiva! (*vleče Katarino za saboj*).

Kat. Bog vas obvari milostivi gospod! (*odhodeč*) je vendar le še dobrih ljudi na svetu! (*stopi v hišo*).

10. Prizor.

Pecko, Golobradič.

Pecko. No gospodine, nisam li ja ovu stvar dobro namotao, kako vam se dopada?

Gol. Hvala vam! no ja nemogu dočekati, da bi ovu dévojku vidio, s njom govorio i joj odkrio tajnosti svoga srdea. No ajdimo u grad, da se o toj stvari obširnije posavetujemo (*odide*).

11. Prizor.

Pecko (*sam*).

Ved si gi čuk! Jaz nisem tako pameten, kaj bo s tega. Da bi res hotel to deklino za ženo vzeti — tega ne morem verjeti, ako ravno se je v starih časih večkrat primerilo, da so si plemenitaši tudi kmetške dekleta za žene zvolili. Pa to se je godilo, Bog ve kadaj — dan današnji je vse drugače.

P e s e m.

Slovenci so nekdej prav zakon spošt'vali,
Za žene so hčere slovenske jemali, —

Čednosti uzgled so te bile žené;
Ljubezen je cvela med tašo in sneho,
Prebival je blagor pod njihovo streho;
Pa kdaj je to bilo se zdaj več ne vé.

Otrokom je bilo nar slajše veselje,
Pristregati sleherne starišev želje,

Bogá so hvalili vsak večer za njé;
Vsi skupa so bili le enega duha,
O zlobnosti ni b'lo nobenega sluha;
Pa kdaj je to bilo se zdaj več ne vé.

Po braterno ljubil je sosed sosedá —
Slovenska je bila jim sveta beseda,

Poštenost objemala skupa je vse;

Sosede so možem enake v tem bile,
 Ko séstrice so se med saboj ljubile;
 Pa kdaj je to bilo se zdaj več ne vé.

Ženitve današne so dnarne ženitve,
 Ko dнар je potekel se začnejo bitve,
 Po hiši razlega se joj in gorje;
 Od sklede berž tašo prežene si sneha,
 Med star'mi in mlad'mi razsaja pregreha!
 Za take napake nekdanost ne vé.

Spremena.

*Kerčmarska izba, ene vrata na sredi, ene na strani,
 postranskim vratam nasproti okno. Nekoliko miz in
 klopi. Spredi posebna mala mizica s dvema stolcema,
 na strani točilnica s plotom pregrajena.*

12. Prizor.

Podčepnik, Košutnik.

Podčepnik (*stopi v točilnico berž ko je spremena
 gotova, in umiva stekla in poličke*).

Koš. (*stopi vtrudjen skozi srednje vrata*). Sem se
 jim vendar vgenil!

Podčep. (*svojo kapico z glave potegne*). Kam bi
 to zapisal, da ima moja kerčma danes čast gospod
 opravnika sprijeti?

Koš. Dá — kaj ne? čudo! Jaz ki imam najboljše vina v gradu pod ključem — jaz sem danas k vam prišel masliček vašega čvika pit — prismoda! — Pa je že taka! — Berž sem maslic vaše goldinarske podčepnice! (*Se vsede k mizi na sprednjem prizoru*).

Podčep. (*mu vina prinesinši*). Ne, ne gospod, za to še ni treba mojega vina grajati — cela okolica je z njim zadovoljna.

Koš. Okolica — prismoda! (*pokošta vino in se strese*). Brr! To le je moj dnar, ali pil tega vina ne bom.

Podčep. To je smešno! Pokaj pa greste v kerčmo, če ne pijete?

Koš. Pokaj? Ker mi v gradu toliko prizadevajo, da se še odehniti ne morem. Ko bi sto teles imel, bi še ne mogel vsega opraviti, kar mi ti milostivi gospodje in gospé vsak po sebe vkažujejo. Moji možgani so že od samih skerbi kipeti začeli — le četert ure si želim pokoja, zato bodite tako vsmileni in pustite me nekoliko pri miru.

Podčep. Kakor vam je volja. Danas je pri meni tako čez navado tiho in mirno. Razun vas in nekega gospoda iz grada, ki je v tej izbi, (*kaže na vrata*) še nihče drugi ni v mojo kerčmo prišel.

Koš. Nek gospod iz grada? Se vendar tem ljudem ne morem nikamor vmakniti? — Kaj pa ima pri vas opraviti?

Podčep. Črnilo in pero in pol pôle papirja sem mu moral dati, potem je eden naših drevarjev tudi k njemu prišel, — tiho, tiho! meni se dozdeva, da že prideta —

Koš. Nikar me ne ovadite! drugače bom sopet kaj opraviti dobil. Jaz mu bom herbet obernil — *(se s herbtom proti vratam vsede).*

13. Prizor.

Prejšni, Pecko in Miha *(prideta skož stranske vrata).*

Miha *(v omenjenem oblačilu palico v eni, pismo v drugi roki).* Zahvalim tavžentkrat dragi moj gospod! da ste se zavoljo mene toliko trudili.

Pecko. Iz serca rad sem ti to storil. — Pa ne mudi se dolgo, — večer je blizo, Bežigrad pa daleč. S Bogom! *(Odide).*

Miha. En masele vina še bom pred spil, da si nekoliko gerlo poplahnem, — potlej pa kar pojdem. — No oče Podčepnik! berž masele vina, najboljšega. Danas ne porajtam, če mi cela sreberna petica skož golt poteče.

Podčep. Zdaj, zdaj — *(pride s poličkom iz točilnice).* Kam vam ga naj postavim?

Miha *(na mizo kazaje kjer je Košutnik).* Kar sem ga postavite *(gre ob enem s njim k mizi).* Ta gospod je res prijazen! Koliko si je za volj mene pri-
zadel! —

Podčep. (*postavši vino k Košutniku*). Dopustite gospod opravnik —

Miha (*še le zdaj spozna Košutnika, ki se na Podčepnikovo besedo ozre, in stopi eno stopinjo nazaj*). A, je gospod opravnik tukaj — tisti verli in dober mož, ki drugega ne zna, ko prepir med ljudi sejati!

Koš. Kako neumno čvekanje! — prismoda!

Miha. In taki ljudje uživajo grajšinski kruh, so spitani, da jim je koža pretesna, in za lepo zahvalo ogovarjajo in opravljajo potém svojo gospodo! obrekujejo ljudi, katerih ni druga, ko gola dobrota, ki so tako žlahnega serca, da bi se človek veselja razjokal, kadar jih zagleda — fej! sram vas bodi! Ne, za toj mizo nočem sedeti (*hoče svoje vino drugam prenesti*).

Koš. (*vstane*). Kaj žlabrá ta budala?

Miha. Dá, res dá! lahko ste me za budalo imeli, ker sem vam vse verjel, kar ste dave proti meni klobasáli. Meni je le žal, da sem vas poslušal — ali zdaj — zdaj le kvantajte, kolikor vam je drago, jaz vas ne bom več poslušal.

Koš. Aha! zdaj še le vem, kam pes taco moli — moje prijateljsko svarjenje? No, če mi nočeš verjeti, naj ti bo, meni je to malo mar, če plemič Golo-bradič —

Miha (*smejé*). Dá, on mi hoče Špelko zapeljati — hahaha!

Koš. Ti se temu smejiš?

Miha. On jo hoče razgovoriti od mene — in

Špelka se je tudi v njega zatelebala — hahaha! — Sem res nesrečen človek — hahaha!

Koš. Nesrečen — in se smeji! prismoda! Nekaj se je moglo zgoditi — povej mi —

Miha. Dá, saj vam tudi bom, da bom vendar vidil, ako vas bo kaj sramotna rudečica oblila.

Koš. Mene — sramotna rudečica? — Prismoda!

Miha. Vi morate vedeti, da sem jaz, jaz sam s gospod plemičem govoril.

Koš. Prismoda! Pa vendar ne od tega, kar sem jaz —

Miha. A kaj še, vi mi še niste na misel bili prišli, midva sva nekaj boljšega govoriti imela.

Koš. Nekaj boljšega? Kaj neki?

Miha. Mati Katarina mu je povedala, da bi se jaz in Špelka rada vzela, ko bi si mogla kaj danarjev spraviti.

Koš. (*zasmehovaje*). Po takem ti bo on pomogel, kaj ne?

Miha. Dá to bo on tudi gotovo storil! Tukaj le — (*na pismo kazaje*) tukaj imam černo na belem! Le gledite me! Tudi jaz bom grajšinski služabnik — le škoda, da je med grajšinskimi služabniki (*ga zaničljivo pogleda*) tudi včasih kaka runjeva ovea.

Koš. Ti? ti boš grajšinski služabnik? — Do tistod bo zajcu lahko dolg rep zrastel. — In v to službo te bo plemič spravil? da se boš potem laglje oženil?

Miha. Dá, dá! ravno tako bo, kakor vi pravite.
Koš. In to imaš ti černo na belem? Pokaži mi vendar — (*stegne roko za pismom*).

Miha. Tega ne morete viditi, pismo je zapečaje-
 jeno — pa kar je zunaj napisano, to lahko berete (*mu pismo pred oči moli*).

Koš. „Gospodin Nikola Zijakovič, opravnik v Bežigradu“ (*vzame pismo Mihatu iz rok in ga obrača*).

Miha. Tu notri mi je služba zagotovljena.

Koš. (*za se*). Tu notri tiči nekaj drugega. (*Glasno*). Ali pa za gotovo veš, kar je tu notri pisano?

Miha. Ne, tega ravno ne vem. Zravno sem bil, ko ga je gospod pisal, sem tudi na pisanje gledal, pa pisanega jaz ne znam brati. Notri ne more kaj druga zapisanega biti, ko da naj g. Zijakovič mene v službo vzame.

Koš. Kaj pa, ko bi kaj drugega notri zapisano bilo?

Miha. Kaj drugega? oh kaj še, mlad gospod ni lagal — to ni mogoče.

Koš. Prismoda! za norca te ima!

Miha. Za norca? — gospod opravnik! mene — za norca?

Koš. Pa Miha! ali te res šeme ližejo? ali so se ti res možgani že čisto vsušili, da nič ne čutiš? in ne prevdariš?

Miha. Česa je treba tukaj prevdarjati?

Koš. Kaj je plémič gospodar Bežigrada?

Miha. Ne, — to ni, pa on je sinovec grofov, po takem menim jaz, ko bi on pri grofu kako besedo za mene pregovoril.

Koš. Tedaj pa ni treba, da te tako daleč od tod v Bežigrad pošlje — ta pot ti bo kaka dva dni vzel — ravno toliko časa se bo gospod grof s svojo tovaršijo tukaj mudil, in ta čas bo plemič brez skerbi Špelko učil, kako se bo morala zaderžati, kadar bo tvoja žena.

Miha. Križana lesa! Vi menite, da bi to kaka sleparija bila? Kaj še, to ni mogoče! Vi ste poreden ogovarjavec, pravi modras! Pa varjite se gospod opravnik! Gori v logu sem že večkrat na modrasa zadel, ki se je nad mene postavljaj in svoj strup proti meni brizgal, pa s svojo gorjačo sem ga mahnil, *(vzdigne svojo palico nad Košutnika)* da je na mestu obležal —

Podčep. *(priskoči iz točilnice rekoč).* Kaj pa čete tukaj s palico?

Miha. Nič — nič; s tem človekom se nečem več pečati, njega ni druga na sveti ko pasja hudobija! Dajte mi sem pismo. *(Podčepniku).* To so moji dnarji — *(spiše svojo kupico zmakne pismo Košutniku z rok rekoč).* S Bogom! *(hoče naprej, pa ko se proti oknu oberne obstane naenkrat).* Vižga! — tu le gre plemič —

Koš. Kje? *(stopi tudi k oknu).*

Miha. Tisti gospod, ki je pismo napisal nese

neko škatlo za njim — *(mu je čimdalje težje pri srcu)*. Kam neki todi gresta? tako pozno?

Koš. Kam? proti hiši, kjer Špelka stanuje —

Miha. Kam zlodja? *(pritisne glavo čisto na okno, ga odpre potem naglo, gleda za njima in se nankrat nazaj potegne)*. Pri mojduš! — mračno je že — pa — kakor se mi vidi, se ravnata proti Katerinini hiši.

Koš. *(tudi za njima skoz okno pogleda)*. Da, res da, ravno taj sta se obernila.

Miha *(od okna se maknivši)*. Ne, ne! še ne verjamem, moje oči so me golufale — sam zlodej me je motil kaj takega misliti — to ni res — ni mogoče! *(ker s rokami močno krili, mu pade pismo z rok)*.

Koš. *(ga hitro pobere)*. To le, tvoje pismo — pa glej s svojem krilenjem si ga razpečatil —

Miha. Razpečatil? *(ga pogleda)*. Res da! — No zdaj bi lahko zvedil, kaj je v njem pisano —

Koš. Se ve da — ko bi znal pisanje brati.

Miha. Saj vi znate — preberite mi ga —

Koš. Hm! me nič ne mika. — Modras bi se vtegnil sopet nad tebe postaviti in svoj strup proti tebi brizgati — in ti bi ga vtegnil mahniti — a kaj še! to le imaš ti svoje pismo; *(mu derži pismo naproti)* kerčmar podčepnik ti bo pečatni vosk posodil, da si ga lahko sopet zapečatiš.

Miha *(mu v roko seže)*. No, no, berite ga, be-

rite! lahko da sem vam krivico storil, — prosim preberite mi ga!

Koš. Aha! jeli da! zdaj ptiček drugače poje.

Miha. No, no! berite ga!

Koš. Naj ti bo; pa zaderži se mirno! (*vzame pismo iz zavitka*). Skoro da je že pretemno —

Miha. Oh, meni se je že čisto pred očmi stemnelo.

Koš. (*Podčepniku*). Prinesite mi luč Podčepnik! (*zgodi se*). Tu sem! (*na mizo kazaje*).

Miha (*Podčepniku*). Še en masele! Moje gerlo je čisto suho, nekaj me davi, da skoro govoriti ne morem! vina! vina!

Podčep. (*prinese vina in odide v postransko izbo*).

Miha (*prime Košutnika za roko in ga k mizi pelja*). Prite sem! tu sem le! in mi preberite to pismo (*se vsede vstric njega, spiže kupico vina, spusti potlej eno roko čez slonilo Košutnikovega stola, vpre uno na mizo in gleda stermo v pismo*).

Koš. Lotimo se tedaj dela (*razgene pismo in pogleda na podpis*). Aha — Doktor Pecko, plemičev vodnik.

Miha. Dá, on ga je napisal.

Koš. (*bere*). „Amice!“

Miha. Kaj se to pravi.

Koš. Kaj se to pravi, — prismoda! amice je amice.

Miha. Pa jaz vendar le ne vem kaj pomeni amice.

Koš. Amice se pravi po slovensko „Freund.“

Miha. Aha! Doktor Pecko in Bežigradski pravnik sta si frajnta! Le naprej! le naprej!

Koš. (*bere*). „Onaj, koj ti bude ovo pismo doneso (*govori*) To si namreč ti —

Miha. Dá dá, to razumim.

Koš. (*bere*) „je neprilična klada“ —

Miha. Kako? Jaz neprilična klada?

Koš. „koja je nekome gospodiću u njegovih ljubovnih namerah na putu.“

Miha. Jaz sem nekemu gospodiću v ljubavnih namerah na potu?

Koš. Dá, ravno ti, to stoji tukaj černo na belem.

Miha (*zverne kupico vina v sebe*). Naprej, naprej!

Koš. „Ja mislim, da me razumiš; ljubovnica tega seljaka i plemić Golobradič“ — (*govori*) Tukaj je debeli domišljaj na dolgo potegnjen.

Miha. Domišljaj — tega sopet ne razumim, kaj je domošljaj?

Koš. Domišljaj je črna riža med besedami, pri katerih si vsaki misli, kar si hoče.

Miha. Potakem si on od moje Špelke misli, kar hoče — to je tukaj notri?

Koš. Černo na belem.

Miha (*se za lase prime*). Oh vse peklenske spake! — Berite, berite do kraja —

Koš. „Da bi ga za nekoliko dana' s puta spr-

vili, smo mu obečali, da bude u Bežigradu dobro službu dobil, i s time smo ga odavde znoreli.“

Miha. Mene — znoreli! Tri sto kosmatih rogačev! kje je to zapisano?

Koš. Černo na belem — tukaj le —

Miha. Z-n-o-r-e-l-i.

Koš. Vidiš, pri tej priliki se boš še dobro brati naučil.

Miha. Dá, pa se bom tudi pisati in risati učil (*giblje roko kazaje, kako se bo pisanja učil*). Je že dosti, že dosti. Zdaj vem več, ko mi je treba! (*mu pismo z rok zdere*). Kdo bi si bil mislil, da je na tem majhinem bleku toliko vražjega dela nacokano?

Koš. Da, — dekleta! —

Miha. Kaj dekleta? Moja Špelka —

Koš. Jaz druga ne rečem ko: dolg domišljaj.

Miha. Ali je moja Špelka zató malopridna, ali povredna, ker nesramni klapouh o njej slabo misli?

Koš. Pa gospod plemič —

Miha. Bi vtegnil kaj nespodobnega hteti — verjamem, pa ona se mu ne bo vdala — ne — nikdar ne! Da! temu zalezovanju bom jaz konec napravil — grem na ravnost k njej — in če najdem res plemiča tam, tedaj — kakor je Bog v nebesih mu bom jaz čorbo zasolil, da se mu ne bo nikdar več zljubilo, se okol Špelkine hiše pomikati. (*Sprazne še eno kupico, stisne Košutniku roko*). S Bogom gospod opravnik! Zahvalujem, da ste mi pismo prebrali. Če me je ravno

vsaka beseda tako globoko ranila, kakor da bi mi bil kdo s sekiro serce razsekaval, sem vam vendar hvalo dolžen; zdaj vendar vem na čem, da sim, in kaj mi je storiti. (*Zamahne s palico in teče ves razkačen naprej*).

Koš. (*za njim klíče*). Miha! pameten bodi. Dobro premisli — prisma! — Ta fantin je čisto zdivjal — hm! bi se vtegnilo še kaj hudega skuhati! No, pa vendar to se ne bo zgodilo — ropotal in hrul bo res, kakor da bi hotel svet podreti — pa na zadnje — če mu bo plemič prav okrogole in sladke pod nos kadil, bo sopet potolažen, in se bo dal za norca imeti, kakor pred — hahaha! — prisma! (*odide*).

Spremena.

Vertič s Katrinoj hišico. Vzadi plot s zelenjem prepleten; po strani zahišje s vratami, zravno njih brus; sekira in žaga slonite na steni; na uni strani prizora šohta in v njej klop s celine. Mrak je, mesec je na nebu.

14. Prizor.

Golobradič stopi narpred iz hiše, za njim **Katarina** s **Špelko** in **Pecko**.

Gol. Kako lep vertič imate ovde, ja ga moram dobro pregledati.

Kat. Oh Bogu se vsmili! naš vertič je gola

pušava, — to bezgovje in pa nekoliko repe in krompirja —

Pecko. O ta vertič je dosti lep, ima prav tako lego, kakor naš grajšinski vert.

Gol. Ja ču gradskomu vertnaru ukazati, da vam ovde gredice napravi i najlepših ružicah zasadi.

Kat. Žlahtni gospod, vi ste preveč milostivi!

Gol. (*polglasno Pecku*). Gledite, da starku odpravite. (*Glasno Špelki*). No, ljubezno déte, ti mi češ pokazati, gdé hočeš ruže imati — hodi barem s menom!

Špelka (*sramežljiva*). Dá — kmalo — mati! pojдите! z nami!

Gol. (*vzame Špelkino roko pod svojo pazuo*).

Špelka (*se krotko brani*).

Pecko (*Katri*). Ali smem prositi vašo roko — (*ji derži svojo pazuo na ponudu*).

Katra. Oh! prosim góšpod — to se za mene ne spodobi —

Pecko (*se zaljubljenega dela*). U vaši družini je moja sreča popolnoma! (*vzame njeno roko pod svojo pazuo*). Oh! ne morem vam dopovedati, kako milo mi je pri sereu! Nočca, ki tiho naprej plazi — žlahtnodišeče cvetje — blede mesec ki nas debelo gleda in vi z meňoj — oh! ved' si ga zlodej —

Špelka. Jaz ne vem, ali je nočna sapa taka, ali kaj — meni je tako neko čudno, neka groza me sprehaja in mi sapo zapira —

Pecko (*Katri*). Glejte! taka čedna hišica, tak vertič, kakov je ta, in taka ženka, (*jo ljubko po roki tapla*) ko ste vi! To so moje jedine želje na tem svetu. Še en par tednov, potlej se bom na svoje roke postavil, — imel bom kakih 400 forintov letnega vžitka — in če se s tem dobro gospodari — — to mi je zmirom na misli — glej ženkica — ako bi midva — res, da midva nisva več mlada — pa, ako bi si dva človeka, ki sta se na svetu že dobro vtekla, kakor midva — ako bi si prav dobra bila —

Katra. Nikar, nikar! tako govoriti — če to moja hči sliši —

Pecko. Se bova pa bolj tiho pogovarjala, mesec naju ne bo ovadil. Oh kako lepa je bila nekdam pesem (*poje tiho*).

Luna sije, kladvo bije

Trudne pozne ure že!

Pred neznane serčne rane

Meni spati ne pusté.

Katra. Moj Bog to človeka še zdaj zagreje in omehča (*gresta na dno prozora, in stojita se pomenkovaje za drevesom*).

Špelka (*hoče klicati*). Mat — !

Gol. Nemoj! — nemoj moje dete! meni je tako drago, ja sam tako veseo, da mogu opet s tobom sám govoriti —

Špelka (*boječna in zmešana*). Pa zakaj na samem? Ako milostivi gospod —

Gol. (*razžalen*). Zašto me svigdar „milostivim gospodom“ zoveš? — Ti si stvorjena za nešto višjega i lepšega!

Špelka. Jaz? Kaj menite s tem?

Gol. Jeli da se ti kadkada sanja, da si bogata, da imadeš krasna oblačila, da si gospoja u kakovom gradu?

Špelka (*ga začudjena gleda*). Kdo vam je moje sanje povedal?

Gol. Gledi, ako bi mi ti mogla dobra biti — ako bi — Oh sve — sve tvoje sanje mogu se pretvoriti na istinu.

Špelka. Ali res? To ni mogoče!

Gol. Ja sam bogat — oh ako bi me ti htela ljubiti, ja bi ti sve pribavio, da bi ti bila, kakono grofica.

Špelka (*za sebe veselo razvzeta*). Moj Bog! tako sanje sem snočenje noč imela — in zdaj — zdaj bi že to skoro resnica bila?

Gol. Dá, lepa devojčico! Dopusti, da ti malko glavu napletem.

Špelka. Kako menite to?

Gol. (*vzame iz škatle zlatenine*). Eto samo nekoliko malenkosti —

Špelka. Oh mene! kako se to sveti — to je zlato — (*se pomisli*) pa — tega jaz ne morem vzeti!

Gol. Tvoja mamica je uboga — lahko će se primeriti, da bi joj te stvari dobro došle —

Špelka (*trepeče od veselja*). Moja mati — no dá — za mater že — pa to je preveč — prelepo!

Gol. Daj da ja učinim (*ji zapne zlati obroček okol čela*). Ovaj obručak na tvoje vedro čelo — ovaj lančic okolo vrata — i ovaj perstan na tvoju lepu ručicu.

Špelka (*čisto omotena*). Oh kako mi je? Oh mene! — perstan — in lančec —

Gol. Krasno se ti podade ovo zlatilo — no lepše još od ovog zlata leskeću se tvoje ljubezne oči! (*jo objame*).

15. Prizor.

Prejšni, Miha.

Miha (*se prikaže narpred izza plota, gleda čez njega, stopa pomalem na to stran, zagleda Špelko s Golobradićem, in stoji, kakor da bi bil okamenoval, na enem mestu*).

Špelka (*se razjoka*). Pustite me — meni bo serce počilo.

Gol. (*poslušaje*). Netko dodje! I ja — ja imam još toliko govoriti — na samom govoriti — brzo, čuj: sutra zarana — u šumi, to je u hosti.

Špelka. V hosti?

Gol. Dá, sutra je lov, meni je odkazano vučje selo za staju; ja tamo na vučjem selu još nisam nikada bio, no rekli su mi, da se lahko nadje, jer je

tamo nekakov beo gabar, kojega su gosenice sasvim u svoju preju zamotale.

Špelka. Za volčje selo in za tisti beli gaber vem jaz dobro.

Gol. Tam me ćeš najti, pre neg bude svitalo — dodji tamo k meni!

Špelka. Jas? Jutre zgodaj?

Gol. Ne pomišljuj toliko — dodji, — ako dojdeš, bit ćeš srétna ti i tvoja mati! Jeli da dodješ? Daj mi ruku —

Špelka (*mu da roko kakor v omedlevici*).

Miha (*ki je bil med tem tiho bliže prilezil, in je poslednje besede slišal, in napeto poslušal ako bo Špelka obljubila, plane na prizor s bolečnim glasom*).
Špelka!

Špelka (*prestrašena zakriči*). Oh!

Gol. Šta je?
Potihnenje, ob katerem se tih troje nobeno ne gane, — Špelka zakriva svoj obraz z rokami — Golobradič segši po svoj meč — Miha togoten trepeče po vsem životu in derži stisnjene pesti.

16. Prizor.

Prejšni, Pecko, Katarina.

Pecko (*prihiti na Špelkin krič*). Šta je?

Kat. (*tudi*). Kaj pa se je zgodilo?

Pecko. A Miha! Kaj zlodja dela tukaj?

Gol. Govori dečko, zašto nisi slušao na mojoj zapoved?

Miha (*ki ves togoten komaj govori*). Zapoved? Kdo? — kdo bo z menoj zapovedaval? Nihče! nihče! Tukaj u hiši moje neveste, tukaj bom jaz zapovedaval!

Kat. Miha! za božjo voljo, kaj ti je vendar na pamet prišlo?

Miha. Zdaj še nič — pa vtegnilo bi mi kaj na misel priti, kar — Bog odverni! — Vi milostivi gospod, pojdite svoj pot! — Prosim, da se z lepega spravite — ako ne, pri moj duš! —

Gol. Ovaj dervar se drzne tako s menom govoriti?!

Miha. Dá, drevar sem, pa pošten, in povem vam, zahvalite bogá, da vas še nisem zapodel ko potepenega psa.

Pecko. Miha! bodi pameten! tvoj dobrotnik —

Miha (*ga še le zdaj zagleda*). Je ta pisan slepar tudi tukaj? ki mi je pismo za Bežigrad — (*potegne naglo pismo iz šepa in mu ga moli pred oči*). To le! beri svoje pismo, pa na glas, ali pazi, ako mi le eno samo besedo zamolčiš, ali drugače bereš, ko si jo napisal, te je bom jaz s tem peresom (*vzdigne svojo pest*) brati učil.

Pecko. To pismo?

Miha. Dá, dá! to pismo! Jaz sem ga prebral, sem se hitro pisanega brati naučil. Beri slepar!

Pecko (*za se*). Prókletó pismo!

Miha. Aha! vidiš? Pisal si pisal te sleparije, brati jih pa ne znaš! (*Golobradiču*). Berite pa vi, vi dober, milostivi gospod plemič! (*mu list moli, med tem se Pecko odkrade*).

Gol. Ja ne marim ništa ni za tvoje pismo, ni za tebe. Hótió sam ti dobro, no ti si se moje milosti nevrédnoga učinio — to si moraš sam pripisati. Vama (*Špelki in Katri*) toga nezmerim, jer vi ste pri tome nedužne — (*važno Špelki*). Sve, što se je obečalo, izpunit će se na tanko. (*Odide*).

Miha (*s sklenjenima rokama pred Špelko stopi s glasom bolečnega grajanja*). Špelka! Špelka!

Kat. Ali si obnorel, ali kaj ti je, da tako divjaš?

Miha. Jaz nisem obnorel, pa to kar sem storil, sem bil dolžen storiti. — Ali zdaj boš ti Špelka govorila! (*Derzno proti njej gredé jo za roko zgrabi*). Govori! zdaj je versta na tebi.

Špelka (*zarpije od bolečine*). Ai! Miha ti si vendar sirov človek!

Kat. Jaz nevem, kdo ti je pravico dal z mojem dekletom tako ravšati.

Miha. Le vi mati se v to ne mešajte!

Kat. Kako pa da! Jaz bi se v to ne mešala? jaz, ki sem njena mati! Pa ti — ti, ki v moji hiši nimaš nobene pravice, in je morebiti tudi nikol — imel ne boš —

Miha. Kaj? Kaj niste vi sami meni Špelko obljubili?

Kat. Oh! kaj bi to! gospod fajmoštar vaji še niso v cerkvi oklicali. Na kaj se boš pa oženil? Na boljšo službo se ne moreš več zanašati — in da ti kratko povem, če se moji hčeri kaj boljšega primeri —

Miha. Tako! tako se že zdaj poje? če se kaj boljšega primeri? — Špelka! (*jo pogleda*). Dá, dá — saj se že tukaj v laseh in okol vrata nekaj boljšega sveti — zlato — suho zlato! Hm! hm! Je že zadavo*) vzela na svoje poštenje! — Špelka! posluhni me! lepo te prosim! Ti si bila v celi okolici najrevniše, pa tudi najbolj pošteno dekle — najbogatejše dekleta so te zaporedoma zavolj tvojega poštenja spoštovale; — ako se boš pa zdaj v židi in žameti vsa pozlačena med njimi prikazala, in če ljudje zvejo, da si te reči od plemiča dobila, te bo najporedniša svinjarica zaplavalala!

Kat. (*se med oba postavi*). Dà, ako bi vsi ljudje tako slabo o gospodu plemiču mislili, ko ti! Pa mladi gospod plemič je pošten in dober; da mu moja hči dopada, tega mu ne more nobeden braniti, in njegov vodnik mi je povedal, da se je že dostikrat primerilo, da so se mladi žlahtni gospodje v uboge kmetške dekleta zaljubili, in so se pošteno z njimi oženili.

Miha. Pa mati! (*jo prime za roko*). Ali vas je res satan že čisto zmotil?

Kat. (*se ga reši*). Ta človek je čisto znorel!

*) aro.

Pojdi Špelka! pojd greve v hišo! (*Mihatu*). Ne podstopi se mi več nicoj pod mojo streho priti. (*Gre s Špelko proti hiši*).

Miha. Špelka! Moj Bog vendar! (*Jo prime za roko*).

Špelka (*svojo roko reši*). Beži — ti si nicoj pijan in ostuden, strezni se pred, potem se bomo že zmenili! (*Tako govoré je s Katroj do hiše prišla*).

Miha (*za njo, poklekne pred njo*). Špelka!

Kat. Pojd' v hišo! (*Potegne Špelko za sabo v hišo, sliši se, da je vrata zaklenila*).

Miha (*v najhujši bolečini*). Špelka! (*Vstane, poskuša odpreti*). Zaklenile so se! pred menoj so se zaperle! — zavoljo žlahtnega gospodiča! — In jaz, jaz vbogi Miha si ne morem pomagati, moram gledati kako mi razbojnik nar ljubše blago na sveti krade! Oh da bi ga jaz ne bil nikdar poznal! — Kaj se tam tako sveti? (*zagleda svojo sekiro*). A, moja sekira! (*jo vzame v roko*). — Ako bi v mojo bajto tak razbojnik prišel, bi moral gledeti, kam se mu bo glava potočila. — Ta gospodski, žlahtni tolovaj — jutre bi ga imela ona na samem obiskati, pri belem gabru, pred ko bo svitalo — že prav, pa jaz bom pred tam! in če on pride, pri mojduš, da — (*ga groza spreleti, da se trese*). A kaj se bom tukaj obotavljal — kdor ne vaga, je brez blaga. (*Naglo odide*).

Zavesa se spusti.

II. DEL.

Prostorni kraj v hosti. Več parungelnov leži na kozah za žaganje pripravljenih. Zasekane derva so zložene na šare.

1. Prizor.

Več drevarjev, med njimi **Miha**, **Peter**, **Janez** in **Zagozda**. Nekteri drevarji žagajo derva, drugi jih cepijo, drugi jih zlagajo itd. **Miha** (na pol leže na parungelnu sloneč, glavo podpiraje na sprednjem prizoru).

Zbor drevarjev med delom zapoje pesem:

Težaven na sebi drevarski je stan,
Na verh pa od mnogih še tud' zanič'van;
Pa ko bi drevarjev ne bilo na svet',
Ne bilo bi moči ljudem več živet'.

Zagozda. Kaj je tebi Miha, ali si bolan, da nam nečeš svojega glasa prilagati?

Miha. Jaz sam nevem, kaj mi je —

Zag. Te je morbiti tvoje dekle razdražilo? Po-
vej nam le!

Miha (*sterno pred sebe gleda in molči*).

Zag. Aha! Si že vrajtam; pa tvoje duhtanje in naklepanje ti še bo bolj v serce zajedalo. Kadar koga kaj takega v sercu grabi, je narbolje prav pridno delati; s tem si boš tudi ti vse černe misli pregnal. Vzemi svojo sekiro in pojdi z menoj.

Miha. Svojo sekiro? nimam je več.

Zag. Kaj praviš? da nimaš sekire? Kam si jo pa spravil?

Miha. Po poti sem jo zgubil.

Zag. Zgubil? kaj je šivanka, da je nisi mogel več najti?

Miha. Ko sem bil na volčje selo prišel, pod katerim v globokem jarku gorenšica šumi, mi je izroke v globočino zletela.

Zag. Dokler si drugo kupiš, vzemi to sekiro (*mu pokaže eno sekiro*) in pojdi s menoj.

Miha. Naj vam bo, grem kamor hočete (*se ravno odpravlja s Zagozdom na pot*).

Zag. (*gledaje v stran prizora*). Oho! glej naše žene nam že jesti nesejo.

Peter (*tudi v stran prizora gleda*). Miha! pogledi nekoliko sem, kdo todi gor pride, gleda no!

Miha. Kdo neki? (*gleda in svojim lastnim očem ne verjame, si žuli oči s rokoj, pa še zmirom prav ne vidi*). Menda — ali je Špelka? —

Janez. Kar sem jaz drevar, je še nisem tukaj vidil. —

Miha (*čedalje bolj vesel, vendar še nekoliko*

droumi). Špelka — pri moj kokoš, Špelka! (*ji hoče na proti iti, pa se vstavi za sebe govoreč*). Ne, in še enkrat ne! Če me ravno serce močno k njej vleče ji vendar ne grem na proti; — kdo ve, če je zavolj mene prišla? In ko bi ravno zavolj mene se potrudila bila, (*čversto*) tega vendar ne smem pozabiti, kar se je snoči godilo. (*Se ne gane z mesta, vendar gleda po strani za prihodnicami*).

2. Prizor.

Prejšni, več kmetic, Špelka.

Kmetice pridejo s korbami in verči. — Drevarji jim grejo na proti, jim vzamejo kar nesejo, se s njimi pogovarjajo itd.

Špelka (*pride s korboj, ki je z belo ruto pokrita, in se ozira*).

Janez. (*Špelki*). Tam le ti je tisti, kterega ti iščeš. (*Petru in drugim v stran prizora kazaje*). Vsedimo se tudi mi tam le pod uno bukvo!

(*Vsi odidejo — razun*).

3. Prizor.

Špelka, Miha.

Špelka (*v zadregi ker si je svesta, da je kriva, gre proti Mihatu in mu roko moli*). Miha!

Miha (*merzlo*). Bog te sprimi!

Špelka. Miha! Prosim te, negledaj tako proč od mene! Glej — to le — (*mu korbo moli*) sem ti nekaj prinesla — nekaj dobrega. — Ker sem včere v grajšinski kuhinji pomagala, mi je grofov kuhar to le dal, in tudi to flašico vinčeka. — No geni se, vzemi! —

Miha. Nemaram! Lepo zahvalim! — Vino bi me sopet vpijanilo — in tedaj sem ostuden —

Špelka (*razžalena se solzi*). Miha ne bodi le tak z menoj! Kregaj me — zmerjaj me — to sem zaslužila! — pa nikar ne bodi tak, kakor led! — Eh! kaj le boš — (*ga z laktom dregne*). Jaz sim semgor prišla — dve uri daleč —

Miha. Berž ko ne zato, ker plemiča nisi našla — hahaha! Jel da? to ni lepo, da te ni počakal, kakor ti je bil obljubil — da si se zastonj k belemu gabru potrudila?

Špelka (*zresno korbo na stran postavi, mu v obraz gleda*). Miha! ti govoriš, da sam ne veš kaj. Jaz še danas nisem ne ene stopinje iz hiše storila, ko zdaj, ko sem k tebi prišla.

Miha (*jo tudi čversto pogleda*). Kaj? Ti nisi iz hiše stopila.

Špelka. Nisem se iz hiše genila, tako resnično, kakor je Bog v nebesih!

Miha. Špelka ti prisegaš? —

Špelka. Dá, in Bog sliši mojo prisego! (*sopet omehčana, ga za roko prime*). Posluhni tudi ti, kar

ti pravim — Bog nam grehe odpusti, če jih objokamo, zato mi tudi ti odpusti, ker mi je s celega serca žal, da sem te tako razžalila.

Miha. Naj ti bo — še le bom slišal, kaj mi boš povedala.

Špelka. Jaz sama zdaj sprevidim — plemič je tako sladko onegal, da sem čisto omamljena bila. — Nas kdo ni kos tako govoriti, ko on — in mi je zlatih reči prinesel, in je rekel, da bom jaz žlahtna gospa, in bom v gradu prebivala. Ob tem sem se na svoje sanje spomnila — po glavi se mi je začelo vrteti — in tedaj — tedaj sem mu roko dala, ko mi je naročal, da bi ga na volčjem selu pri belem gabru obiskala. Ali po noči — po pravici ti povem, da nisem mogla nobenega očesa stisniti. — Bilo mi je, kakor da bi mi hudi duh vse lepote tega sveta kazal, in mi svetoval, da naj ne odlagam, da bi plemič zastonj na mene čakal — od druge strani me je pa dober duh vedno opominal, koliko ljubezen si ti zmirom do mene imel — in tedaj sem prisegla in rekla: Jaz sem Mihetova, jaz bom Mihatu zvesta ostala, in ne maram nikoli, nikoli za nobenega drugega! (*Ga objame*).

Miha (*jo naglo in poln ljubezni na svoje persa potegne*). Špelka! Špelka! tvoj angel varh te ni zapustil.

Špelka. In danas v jutro sem jaz vso tisto zlatenino v grad poslala. Ali mi boš zdaj odpustil?

Miha. Prosim, ne govori več, ne zmisli me več na včerašnji dan. Pri moj kokoš, zdaj me skoro veseli, da se je to tako zgodilo — zdaj te še rajši imam, ko bi bilo mogoče — moja zlata golobičica! (*jo objame in poljubi*).

Špelka (*sramežljiva se iz njegovih rok reši*). Nikar! — mir si daj! Uni bi vtegnili viditi — vsedi se sém k meni in južinaj!

Miha. Južinati? — zdaj? — Ne, to mi ne gre zdaj; od samega veselja bi ne mogel zdaj jesti. Kar si za mene prinesla, bova drugim dala — in veš kaj? Ker se nama je včerašnji dan tako skazil, bom rekel gospodarju naj me danas dela oprosti — pojdem s taboj dol domú in bom do dreve pri vas ostal.

Špelka. No to je pametno!

Miha (*hoče oditi*). Pojdiva! danas hočeva sopeset prav srečna biti!

Špelka. Ne samo danas, vse svoje žive dni hočeva srečna biti. (*Oba odideta*).

Prizor je nekoliko časa prazen. — Sliši se narprej od daleč lovski rog trobiti, ki če dalje bliže lorce sklicarlje.

4. Prizor.

Košutnik, nekoliko lovskih pomagačev.

Koš. (*pomagačem, ki so jesti in piti v steklenicah prinesli*). Le berž tukaj sem! Lovski gospodje se

bojo pod tem drevjem okrepili. Vino morate taj le (*kaže v stran prizora*) v studenec postaviti, da se ohladi, zdaj je čisto mlačno in otepeno in ni za piti — (*pije*) je čisto za nič! (*pije sopet*).

5. Prizor.

Prejšni, Grof, Podgorski, Gabrovski, več drugih lovskih gostov (*pridejo s torbami in puškami od več strani*).

Grof (*stopi nevidoma Košutniku za pleča, ki se ravno prav dobro zaliva in ga na ramo poterka*). Na zdravje!

Koš. (*se ozre, in vstraši, in ko hoče steklinico skriti reče polglasno*). Prismoda!

Grof. Kako je prilika, imate dosta posla.

Koš. Potožiti se ravno ne morem — delo je bilo prav dobro napeljano —

Grof. Naša vina prekušavati — ali ne? (*se k svojemu društvu oberne*). Sada smo svi skupa — a gdé je moj sinovac?

Gabrov. (*se ozre*). Da li on još nije došao?

Podgorski. Ja sam bio s lugarom i gospodinom Peckom na onom méstu, koje mu je bilo za staju odkazano — no njega nismo tamo našli. — Mi smo pucali, trubili i hukali, no nije se nitko odzivao (*gle-*

deč u stran prizora). Lugar i Pecko, koji uprav dojdju, znat će više o njime —

Grof. A moj sinovac nije s njima?

6. Prizor.

Prejšni, Pecko, Logar, Zagozda, nekoliko drevarjev in lovcov.

Pecko. Gospodine grofe! blagovolite ne odviše se prestrašiti — jer — pripetilo se je nešto strašnoga, nešto nečuvenoga — nešto paklenoga!

Grof. Što dakle se je pripetilo?

Logar. Gospod grof! Za zdaj je to jedino gotovo, da gospoda plemiča najti ne moremo.

Grof. Valjda nije išao na lov?

Pecko. Dakako? Ja sam ga sám vidio, da je otišao s puškom i torbom pre neg svi drugi; no on nije bio lovački oblečen, nego seljački, kao što*) su ovdašnji kmetovi oblečeni.

Grof. Seljački je bio oblečen? zašto tako?

Logar. Mladi gospod si je za kratek čas neko kmetško dekle poiskal, dekle mu je obljubilo, da ga bo obiskalo na njegovi staji pri belem gabru —

Grof. Tako? — kmetovsku devojkju — i to (*Pecku*) ste vi znali, pa mu niste zabranili?

Pecko. Oprostite gospodine grofe, kmeti i ple-

*) kao što = kakor.

menitaši imaju sada jednake právice, zato mislim, da za gospodina plemića nije više sramotno, ako si na kmetih kakovu dévojku za drugaricu izbere.

Grof (*logarju*). Dalje! dalje!

Logar. Gospod plemić je snoči imel s dekletovim ljubeom terd in hud prepir. Dekletov ljubec je neki mlad drevar. Moji lovci, ki so po noči po hosti pohajali, pravijo, da so ga vidili s sekiro iti ravno proti tistemu kraju, kjer je beli gaber stal — in zdaj, ko smo na tisto mesto prišli, je vsa goša okoli posekana in potaptana, beli gaber je zginil iz svojega mesta in leži daleč proč v globokem jarku.

Grof. Mili bože! što će to pomenuti?

Logar. Podoba je, kakor da bi se tam bilo kaj strašnega zgodilo —

Grof. Strašnoga? — što mislite s tim? — a gde je sada onaj drevarski mladić?

Logar. To je ravno, kar mene straši. Drevarski gospodar pravi, da je bil danas prišel v dervosek, pa neki ves zmešan, da ni bil za delo — in je tudi rekel, da je svojo sekiro zgubil.

Zag. To je vse res — pa kar morbiti vi mislite — ne, to ne more biti! Miha je serčno dobra duša, je bil zmirom narbolj priden, narbolj bogaboječi mladeneč — in vi mislite, da bi bil — koga vsmertil! —

Grof (*prestrašen*). Usmrtio!

Podgorski. Toga mladića je treba odmah uhvatiti.

Grof. Polagáno! polagáno! Prenaglití se ta stvar nésme! Ja mislim, da čovék, koj je do sada tako pošteno živio, što takovoga učiniti nemože.

Logar. Ne zamerite gospod grof! mislim, da bi vendar dobro bilo drevarja izpraševati, ako kaj ve za plemiča. Ako dovolite gospod grof, bom dva lovca k njemu poslal, naj mu rečeta v grad priti. Tam ga naj gospod opravník tako dolgo moti, dokler se mi ne vernemo.

Koš. (*prestrašen*). Kaj — jaz? — jaz bi vbi-javea? — prismoda! Temu se očitno odpovem in soperstavim!

Grof. Nebudite takeva budala! Lugar je pametno govorio. Ako bi se drevarski mladič izdao, da je kriv, onda ga treba odmah pod jakom stražom na sud u Ložki grad odpeljati. Sada hajd! napred! da tražimo svudar moga sinovca. Bože daj, da ga sretno nadjemo!

Vsi odidejo razun.

7. Prizor.

Košutnik, Pecko.

Koš. (*v razdvojenju*). Tri sto kervavih klobas! Meni se bojo možgani v godlo spremenili! — Tako delo mi še ne bilo izročeno, kar sem beli svet zagledal.

Pecko. To je vendar čudno — vi ki ste že od

nekdaj opravnik v tem gradu, vi ste morali že dosti-
krat s kmeti tak posel imeti?

Koš. Dá moj Bog! tedaj so še bili drugi, bolji časi za mene in za kmete. Tedaj ni bilo drugega treba, ko klop v kanelijo postaviti. Ako je obtoženec obstal, mu je sodnik leskovar, velikost njegove krivice na klopi za njega žive dni dokazal. Ako ni hotel obstati, se je ravno tako moral po dolgem s trebihom na klop vvesti, in sodnik leskovar ga je tako dolgo od vzadi izpraševal, dokler je obtoženec obstal. O! tedaj je bilo za mene lahko; pa zdaj je druga, zdaj se mora s takim prokl — obtožencom lepo, in prijazno ravhati, in krivica se mu mora s pričami dokazati — prismođa!

Pecko. Pri tem hudodelcu imate vi gospod lepo priliko, si dober glas in slavno ime v sodniških opravilih pridobiti.

Koš. S čim? Kako?

Pecko. Ako bi vi prvi drevarskega mladiča tako privili, da bi vam on vso svojo krivico obstal.

Koš. Res je, ali kako čem to začeti?

Pecko. Denite ga na drobno sito, in ravnajte z njim prav zvito! Da bi jaz namesto vas bil, bi dečka prijateljsko in vljudno sprijel, razgovorjal bi se z njim, kakor da bi ga bil na kosilo povabil; na mizo bi dal najboljšega vina prinesiti, midva bi ga vkup pila, in kadar bi ga vino razgrelo in mu jezik razvezalo, bi jaz besedo na plemiča napeljeval, bi plemiča

nekoliko psoval in opravljal, in tadaj — bogami! da bi se on ovadil.

Koš. *(ga začudjen gleda).* Gospodine! vsaka vaših besed je zlata vredna! To še do zdaj ni nobenemu sodniku na misel prišlo, da bi obtožence s vinom napeljeval, da bi svojo krivico obstali. Ta misel je čisto nova, in jaz Luka Košutnik sem prvi, ki bo po tej novi poti hudodelca napeljal, da bo svoje hudodelstvo sam obstal! — Lepo zahvalujem za vaš dober svet! *(na steklenice [butelje] kazaje).* Nekoliko teh sodnijskih prisednikov bom kar saboj vzel, da bom na kervavo sodbo dobro pripravljen krivičnika spodobno sprijel. *(Vtekne dve steklenici v žepe, ki jih ima vzadi na suknji, dve vzame na persi in zapne suknjo, da mu dol ne padejo; potem spije eno steklenico rekši).* Zdaj pa le na delo! *(odide).*

Pecko *(tudi odide).*

Spremena.

Rerna jispa matere Katarine.

8. Prizor.

Miha, Katarina, Špelka.

Špelka *(pride s krušnico in jestivnim orodjem skozi postranske vrata).*

Miha *(pride za njo s cinjastimi krožniki).*

Špelka *(gre k mizi in jo pogerne).* Danas mora

naša miza pogernjena biti, kakor ob nedeljah — krušnica je zdaj že na mizi —

Miha. Zdaj pa še svetli kositreni krožniki na mizo — (*jih po mizi razpostavi*). Danas se bom gostil, kakor, da bi v gradu z grofom južinal.

Kat. (*pride ravno skozi tiste vrata s skledo iz ktere se skuha kadi*). Pa si moraš misliti, da so ti krompirji pečeni kapunčki.

Miha. Eh kaj bi! Na tem ni toliko ležeče, **kaj** kdo vživa, le na tem, **kako** to vživa, kar ima. Mnogi imajo zdrave želodce in tudi obilno naj zlahtniših jedi, pa jim nedišijo, ako jih tukaj (*kaže na serce*) boli. —

Špelka. Ti boš tukaj le sedel — vstric mene.

Miha. Dá, dá vstric tebe — in da mi bo še bolj dišalo, si bom še nekaj domišljjal.

Špelka. Kaj neki?

Miha. Mislil si bom, da si že ti moja ljubezniva ženkica.

(*Vsi troji se vsedejo za mizo*).

Miha (*vzame perstene poliček, ktere ga je Špelka pred njega postavila*). Pa napred si moram gerlo pomočiti! (*pije — pa kmalo odstavi*). Da te Bog pomagaj! To ni voda — to je vino!

Špelka. Ti si danas moj gost, pred svojega gosta moram vendar kaj boljšega, ko vodo postaviti?

Miha. Že velja! Terčiva enkrat. Bog ohrani vekomaj najino ljubezen!

Špelka (*terči ljubeznivo*). Na vekoma!

Miha (*se nagne k njej, da bi jo poljubil*).

9. Prizor.

Prejšni, France in Ropert (*stopita skozi srednje vrata v hišo*).

Špelka (*se prestraši*). Nekdo je prišel — dva lovca —

Miha. Lovca? (*se ozre*). Oho! France in Ropert. (*Vstane in jima gre naproti*). Kaj pa bi vidva rada?

France (*ne vé prav kako bi reč vdel*). Miha — ti — ti pojdi z nama! —

Miha. Z vama? Kam pa?

Ropert (*ravno tako, ko France*). No, boš že vidil —

France. Ne mudi se dolgo —

Špelka. Moj Bog! meni bo težko — kakor, da bi —

Miha. Kdo vama je pa vkal, da sta po mene prišla?

Ropert. Gospod logar.

Miha (*se vstraši*). Gospod logar? (*za se*). Me je vendar le nekdo vidil.

France. (*Tiho Ropertu*). Vidiš, kako ga strah spreletava?

Špelka (*boječna*). Pa za božjo voljo! kaj pomeni to? — s puškami so po tebe prišli, kakor po

kakega tolovaja! — Miha! — oh moj Bog! beriči so po tebe prišli!

France. Ne — ne — mi nismo ne beriči, ne patrolci.

Špelka (*Mihatu, ga objevši*). Miha povej mi vendar, ali si kaj krivega stóril?

Kat. Moj Bog — kako sterma pred sebe gleda — govori vendar Miha! povej, ali veš zakaj so po tebe prišli?

Miha (*se naglo ohrabrivši*). Dá, vem zakaj! res da ni bilo prav, ker je to oestro prepovedano, kar sem storil, ali Bog je moja priča, da sem bil prisilen to storiti. —

France. Bog pomagaj! po takem je vendar le res! No gori v gradu boš povedal, kako se je ta reč zgodila.

Miha. Dá, dá! tam bom vse na tenko povedal in razložil, naj si bo pred logarjem, ali pred grofom in bom tudi povedal, kaj me je na to vpotilo bilo. (*Špelki in Katri*). Ni treba za volj mene v skerbeh biti, toliko hudega se mi ne more zgoditi. In če bi me vtegnili tudi ostro kaznovati, v imeni božjem! Veliko nesrečo sem vendar s tem odvernil: ti (*Špelki*) si pošteno dekle ostala! in ta misel me bo tolažila, da bom tudi naj ostrejšo kazen lahko preterpel.

Špelka (*njemu okol vrata viseč in jokaje*). Miha! oh Miha! jaz te ne pustim od tod! —

Miha. Špelka! nikar se za to toliko ne vbijaj,

tvoja žalost mi še hujše serce para. Jaz moram z njima. V gradu imajo pravico, da me na odgovor pokličejo. (*Katri*) Katarina, držite jo nazaj, da se ta reč ne bo zvedla po vesi. (*Dene skoro omedleno Špelko v Katrino naročje, potlej lorcom*). Tu sem vam zdaj — pojdmó, če se vama ljubi.

France (*Mihatu*) Miha! pa to ti povem, da se mi ne prederzneš le ene stopinje na stran storiti, drugač — pri moj duš — bom vstrelil po tebi! (*Obá lorca vzameta puške iz rame in napneta peteline*).

Miha. O, nikar se ne bojta! Jaz vama ne bom vha¹jal. Jaz bi bil tudi brez vaju v grad prišel, ko bi mi bil kdo rekel. Če me bojo ravno morebiti za krivičnika obsodili, pa tukaj notri sedi drugi sodnik, (*kaže na svoje serce*) ki me nedolžnega spoznaje. (*Pri vratah se ozre na Špelko*). Bog te obvari Špelka! Bog vas obvari mati! (*odiđe z lorcama*).

10. Prizor.

Špelka, Katarina.

Špelka (*zarpije žalostno*). Miha! (*se na vso moč materi iz naročja izvine, teče za odišlimi, pa se trudna zgrudi na tla*). Moj Bog! moj Bog! ne morem dalje!

Kat. (*teče ji pomagat*). Špelka! bodi vendar pametna! sčajmaj se vendar! (*Jo pelje k stolu, na ktere²ga se Špelka vtrujena spusti — potlej*). Dá, dá!

ali vidiš zdaj — kake reči smo s njim včakale. Jaz sem ti zmirom rekla, da to znanje in taljubezen slabo kaže — on je prereven — zmirom ti je hotel kaj novega kupiti — kdo ve, če ni on — Pa zdaj je ta reč pri kraju —

Špelka (*se vzdigne*). Koga? — pri kraju prave? — pri kraju? zdaj ker je v nesreči? Ne, tega ne! ravno zdaj čutim, koliko mi on veljá. Jaz pojdem sama gor u grad — hočem pred grofa stopiti — klečé ga bom prosila — in če tudi to pomagalo ne bo, pojdem pred plemiča, ki mi je včere toliko dopovedaval, da mi je dober, in da me hoče srečno storiti — zdaj mu bom povedala kako me naj srečno stori: s tem da Miheta reši! In če tega ne bo htel storiti, mu bom v zobe rekla, da je lažniv bahač — dá — to bom storila! (*najde svojo pečo in jo ogerne*). Naj bojo vidili, da tudi Špelka zna govoriti, kadar se ji krivica godi. (*naglo odide*).

Kat. Špelka! Špelka! Ali ne slišiš! Menda vendar sama ne pojdeš. — Počakaj me — (*teče za njo; te besede govoreč*).

Spremena.

Dvorana v gradu. Široke vrata na sredi, dvoje postranske vrata. Spredi na prizoru miza, na njej nekoliko steklenic vina in kupic.

11. Prizor.

Košutnik, Pecko.

Koš. (*pride s Peckom skoz postranske vrata*).
Ga že peljajo! Kmalo, kmalo se bo pokazala moja sodniška preumetnost.

Pecko. Zdaj le pametno gospod opravnik!

Koš. Pametno! — prismoda! To se razumi samo po sebi. — Po pravici vam povem, da ves gorim, da bi berž mogel temu poklenškemu tako na rep stopiti, da bi svojo krivico obstal. Jaz sem sicer tega dečka prav rad imel, pa ker vem, da ga bojo obesili, nesmem z njim nobenega vsmilenja imeti, — to bi me še ob mojo kervavosodniško čast pripravilo, prismoda!

Pecko. Enga drevarja več ali menj na svetu, na tem ni nič ležeće.

Koš. Pa skerbeti moramo, da bojo ljudje k redu ga zgrabiti in zvezati, berž ko bo svoje hudodelstvo obstal.

Pecko. To bo moja skerb. Jaz vaji bom zunaj pred vratami poslušal. (*Odide*).

Koš. (*sam*). Zdaj pa le prav rahlo, zvito, prijazno kakor mačka s miškoj. (*Gor in dol gredé si roke mane*).

12. Prizor.

Košutnik, France, Ropert, Miha. (*France in Ropert prideta z Mihatom skozi srednje vrata*).

France (*Košutniku*). Ga že imamo. (*Polglasno*)
Kmalo ko sva ponj prišla se je že majčkino ovadil.

Koš. Koga? prismoda! Ako je on plemiča ravno le majčkino vsmertil, bojo njega vendar celega obesili. — Zdaj le odlazita, pustita naju sama, pa čakajta zunaj pred vratami.

France in Ropert (*odideta*).

Koš. (*za se*). Prav za prav, vendar le ne vem, kako bi to reč začel — (*se ozre na Mihata*). Ta dečko se tako veselo derži, kakor da bi ga bil milostivi grof na ples povabil. Pa to nič ne dé! (*Mihatu se prav prijazno bližaje in mu roko ponujaje s serčno prijateljskim glasom*). Bog te sprimi, moj ljubi Miško! — Me prav veseli, da si mi čast skazal —

Miha. Kar mene zadene si tega ne morem za čast šteti, da sem moral v takem društvu pred vas priti. —

Koš. Kaj praviš? prismoda! Ti meniš ker so po tebe s puškami prišli in te sem gor spremili. To ni- ma nič v sebi, to se lahko vsakemu primeri. — Kaj ne, da si se po poti gor v breg zagrel in vtrudil? morbit si tudi žejen? ali bi ti smel kupico vina ponuditi?

Miha. Menda se šalite? Vi mi hočete z vinom postreči?

Koš. Zakj pa ne? Dokler gospod logar pride, se midva lahko pri kupici vina pogovarjava.

Miha. To mi je prav, mi še bo hitreje čas pretekkel.

Koš. (*postavi stol k mizi rekoč*). Vsedi se, vsedi, če nisi morebiti še od včere jezen na mene —

Miha. Kako se vam vendar ljubi, da se toliko onegate zavolj takega človeka, ko sem jaz?

Koš. Prosim! — to je moja pošilena keršanska dolžnost.

Miha. No, če mi dopustite, se bom vsedel — ker me ves život boli, kakor da bi me bil kdo obtolkel — celo noč nisem ne enega očesa stisnil (*se vsede k mizi*).

Koš. (*za se*). Aha! — Vsaka beseda izdaja njegovo peklensko delo (*se k njemu vsede*). No, pijmo ga za eno dobro voljo! — (*odtekne eno steklenico in natoči dve kupici*). Na ti!

Miha. No — Bog vas naj živi!

Koš. Naj tudi tebe! — (*za se*) pa ga ne bo več dolgo živil, tega zrelega ubijavca! (*spije svojo kupico in natoči sopet obe*).

Miha. Ko bi le berž gospod logar prišel, da bi zvedel kaj da mi hoče.

Koš. Le poterpi! To boš kmalo zvedel.

Miha. Brez pokore vem, da me ne bo spustil.

Koš. No — veš — pohvalil te ravno ne bo — toliko ti že smem povedati (*pije*).

Miha. Menda me bojo celó zaperli?

Koš. Hm! morebiti ti bojo za kratek čas večno luč prismodili. No Miha, pij ga! pij! saj nima kosti, vino krepí človeka, daje moč. (*Pije sam gostokrat in natoči kupice, kolikokrat so prazne*).

Miha (*pije*). A kaj moč! — Kar sem storil, tega ne bom tajil.

Koš. (*kteremu se sčasoma pozna, da vino v njem vdelava*). Ti ne boš tajil? — Glej Miško! To je lepo! — Res da, ti si prav za prav dobra duša — se mi vsmiliš.

Miha. Kaj pomaga vsmilenje — vi ste sami veliko na tem krivi — saj ste vi v meni ljubosumnost zavolj plemiča zbudili.

Koš. Lahko da, pa za tega voljo ni bilo treba kar na enkrat? — Miha! Miha! povej mi vendar za božjo voljo, ali ti ni tedaj nič na misel prišlo, da ni prav, kaj takega storiti?

Miha. Dà — pozneje mi je to res prišlo na misel — pa tedaj je bilo že prepozno!

Koš. (*za se*). Pa res da nič ne taji — prismoda!

Miha. Ko bi le ne bil na to naletel, ko je plemič Špelko v hosto k belemu gabru ročil! Ko bi ne bil vidil, da mu je Špelka v roko segla, da bo prišla! — Pa tedaj! — tedaj se mi je pred očmi isknilo — sekiro sem tudi bil zagledal —

— **Koš.** (*prestrašen vstane od mize*). Sekiro! (*pije naglo*). Groza me spreha.

Miha. Vzel sem jo, in sem šel na tisto mesto, ktero je bilo plemiču za stajo odločeno —

Koš. Pri belem gabru? — In tedaj — tedaj? Zdaj mi lahko vse poveš — in tedaj si storil, kar postava prepoveduje?

Miha. No da.

Koš. Ti si ga?! —

Miha. No, trikrat sem mahnil, pa se je zvern timer na tla.

Koš. Kaj si — (*pije naglo*) kaj si po tem s njim storil?

Miha. Vergel sem ga taj dol v globoko jamo.

Koš. (*derži ravno sopet polno kupico v roki, jo naglo zverne, t. j. spije in se čisto omoten vzdigne*). Križana krona! (*omahovaje*) Vse se okol mene verti — Miško! — ti, — ti Miško, marna mi zmanjuje — (*se prime čversto za mizo*) ali vidiš kako me groza spreletava?

Miha. No to me veseli, da vam moja nesreča tako globoko v serce sega.

Koš. (*popolno pijan*). Da, v ser — serce — (*na glas jokaje*). O ti vbogi Miha! — (*ga okol vrata objame*). Pa meni — meni si vse obstal — prismoda!

Miha. Za kaj pa bi ne?

— **Koš.** Miško! — jaz sem človek — imam tudi človeško serce v persih — Miha, po pravici ti povem

— na mene se smeš zanašati — jaz bom tvoj zvesti prijatelj — (*omahuje*). Jaz ne bom nobeni živi duši povedal.

Miha. Zakaj ne? saj sem jaz pripravljen vse od konca do kraja povedati —

Koš. Ne — ni ti treba obstati — ti moraš tajiti — Prosim te lepó — le taji!

Miha. Zakaj bi pa tajil?

Koš. Dá! — to — to vелеva — postava: — Si fecisti, nega! „nega“ se pravi — ali razumiš latinski?

Miha. Kje bi se bil jaz latinskega učil?

Koš. Nič ne dé — V postavi stoji: „Nega — prima regula juris“ — ali razumiš — le zmirom nega, le nega.

Miha. Kaj pa je: nega.

Koš. Nega pomeni slovenski: naa, ali razumiš, pred sodnikom le zmirom nega, le neprenehoma nega. — Meni — meni ni treba ničesar tajiti — meni slobodno vse lahko poveš. — Kako je bilo pri belem gabru — ti si taj šel — in si trikrat mahnil — eden — dva — tri — (*kaže vsak mahljej z dlanom ob dlan*).

13. Prizor.

Prejšni, France, Ropert, več hlapcov, Pecko, služabniki (*tečejo od vsih strani na prizor — hlapci imajo vervi*).

Pecko (*hlapcom*). Zgrabite ga! zvezite ga! — čversto! (*Hlapci zgrabijo Mihata naglo od vzadi in mu roke vzadi na herbtu zvežejo*).

Miha (*se hoče od kraja braniti*). Kaj sem pa storil, da me vežete! Spustite me! — če ne, pri moji duš!

France (*priskoči z napetoj puško pred njega*). **Miha!** nikar se ne vstavlja, če ne, bom sprožil —

Miha. Če sem ravno kriv, pa tega vendar nisem zaslužil, da ste me zvezali, ko razbojnika —

Koš. (*debelo in motno okol sebe gledaje*). Kaj pa je? — Kaj pa delate? — Spustite ga — on je moj prijatelj — on ni ničesar krivega storil — mi je ravno obstal, da ni nič storil?

Pecko (*stopi k Košutniku*). Jaz sem za vratami stal in sem vse slišal, kar je govoril, — jaz sem slišal, da on ne taji svojega hudodelstva.

Koš. Vi ste slišali? — Jaz sem slišal, da je čisto nedolžen. —

Pecko. Vi ste pijani — (*hlapcom*). Odpeljite ga na sodbo u Ložki grad.

(*Lovci in hlapci popadejo Mihata in ga dalje spravljajo*).

Miha. (*Pri odhodnji*). V imenu božjem! Kakor tukaj nisem tajil, tudi tam ne bom. (*Odide*).

Pecko (*ko vsi odidejo Košutniku*). Gospod opravnik! čujem, da nekdo pride — dá, dá, gospod grof je tukaj! — odlazite zdaj, da vas ne vidi, kakvi ste —

Koš. Jaz — bi odlazil? — zdaj? —

Pecko. Ako vas bo gospod grof pijanega vidil, bo slaba za vas. Odlazite dalje! Jaz vas bom že zagovorjal. (*Sprime Košutnika pod pazuhu, ga pelje in mu odpre stranske vrata*).

Koš. Dá — zagovarjajte me — recite, da me je groza — prevzela — da sem oslabel — da se mi po glavi — verti — razumite, po glavi verti. — (*Odide skoz odprte vrata*).

14. Prizor.

Pecko, Grof, Gabrovski, Podgorski, logar, lovski gosti, lovci. Potlej Katra in Špelka.

Grof (*pride naglo s svojim društvom strahu bled*). Sve zabadava ¹⁾ nemožemo ga najti! — I sada, kad smo se gradu bližali, sam vidio iz daleka, da oružani lovci nekoga čovéka svezanoga po cesti téraju! Mili Bože, što će to reći? Gde je opravnik?

Pecko. Ispitivanje²⁾ mladoga dervara i njegova

¹⁾ zastonj; ²⁾ izpraševanje.

ispoved su ga tako utrudili, da je morao od same grožnje u svoju postelju legnuti.

Grof. Šta je ispovedio dervarski mladić, kažite brzo! šta je ispovedio?

Pecko (*za se*). Moram ga pomalem na to ispoved pripravljati, drugače bi on straha umrel. (*Potegne svoj robec iz žepa in si ga na oči pritiska*). Oh Bože! mili Bože!

Grof. Govorite! gdé je moj sinovac? što se mu je pripetilo?

Pecko. Jeli ga je vaša milost svudar iskati dala?

Grof. Svuda — sve gnjače i sve germove smo protražili.¹⁾

Pecko. Da li se je onaj propad,²⁾ onaj jarak pod vučjem selom takodjer³⁾ protražio?

Grof. Propad?

Pecko. Da, onaj propad — tamo — duboko —

Grof. Tamo nutar je pao?

Pecko. Nije pao, nego tamo doli ga je hitio!⁴⁾

Grof (*straha zapanjen*).

Katra in Špelka (*stopite neopažene od drugih na prizor, se bližate pomalem, poslušajte*).

Grof (*ki se sopet nekoliko sčajma*). Dervarski mladič ga je strmoglavio?⁵⁾ Je li on to sam ispovedio?

Pecko. Dá to sam ja sám na svoja uha čuo — Miha je ispovedio svoju krivnju —

¹⁾ preiskali; ²⁾ brezden; ³⁾ tudi; ⁴⁾ sunil; ⁵⁾ prekucnil.

Špelka (*debelo gledaje pride bliže s derhtajočimi rokami*).

Pecko. Da je s ljubosumnosti — svojom sekir-
rom išao u goru, te je plemića triputa mahnuo i u
onaj propad strmoglavio.

Grof (*se od goržnje strese, si s obema rokama obraz zakriva*).

Špelka (*zakriči u razdirjani bolečini in se zgrudi omedlena*).

Grof. Tko je ova dévojka?

Pecko. Eto! to je ljubovnica onog dervara!
(*Gabrovski, Podgorski in več drugih se trudi Špelko
sčajmati*).

Grof (*lorcom*). Hajd! kažite kočiašu, da konje
odmah zapreže — ja hoću sám u Loški grad —

Špelka (*se je sčajmala, vstane in zarpije*). Ni
res, ni res! nikar! to ni mogoče! — (*Teče pred grofa
in pred njega poklekne*). Vsmilite se! milostivi gospod!
On je nedolžen — rešite ga! Oh moj Bog! Moj Bog!
(*se za glavo prime kakor obnorela*).

Grof. Uboga dévojko! Hoću te sobom uzeti u
Loški grad, da se sama osvédočiš¹⁾ — Brzo — brzo
napred! (*Pecku*) Vi ćete kasnije za menom doći!
(*Odide naglo in drugi za njim*).

1) prepričaš.

15. Prizor.

Pecko (*sam*).

Tukaj se vidi, koliko je modra glava vredna!
— Kako hitro se je iz drevarja izmuzgalo, kar je globoko v njegovih persih skrito bilo! Ako bi se bilo z njim po navadnem kopitu ravnalo, bi se ta reč bila motala, Bog ve kako dolgo; cele plaste papirja bi bili zavoljo njega popisali, in na zadnje, bi bil on svoje hudodelstvo še vtajil. Po mojem nasvetu je bila ta reč v četert ure vsa dokončana. Zatorej pravim jaz: Človek more vedeti, kako se kateri reči naj laglje in naj hitreje na kraj pride! (*Odide*).

Spremena.

Sodna dvorana v Ložkem gradu.

16. Prizor.

Baron Belkovič, grof Podložki.

Baron (*prileten, v svojem ravnanju oster mož starega kopita stopi s grofom skozi postranske vrata na prizor*). Slučaj,¹⁾ koj je meni sréću naklonio, da vas poslé toliko godinah opet u svom gradu sprimiti

¹⁾ Naključba.

mogu, je tako žalostan, da bi ovu sréću radje¹⁾ pogrešao, akoprem me jako veseli, vas kod mene vidéti.

Grof. Neka ide u vékovitu pozabljenost žalostan spomin na onaj događaj,²⁾ koj nas je bio posvadio i razdružio!

Baron (*mu roko ponudi*). Ništa nemože čovéka tako lahko sklonuti na pomirenje sa svojim protivnikom, kao velika nesréća. — Danas éete viditi, kako krepko éu ja zločinca u klešte stisnuti.

Grof. Gospodine barone! Ja nisam došao ovamo, da vas za strogost molim —

Baron. Kako? — Vi — vi neéete strogosti?

Grof. Akoprem³⁾ je zločinstvo veliko — ipak su njegove okolnosti takove, da se njegova krivnja po mojoj misli nekoliko ublažiti mora.

Baron. Ja se strogo⁴⁾ držim državnih zakonah.⁵⁾ Kad jednoč uhvatjenika⁶⁾ osvédočim⁷⁾ da je ubójica — onda nemarim ja za nikakove okolnosti.

Grof. Ali blagi duh sadašnjega vrémena —

Baron. I ja nisam gluh za ono, što sadašnje vreme zahtéva — ja dozvoljavam nékoja, što u prošastih godinah nisam učinio — ja ne držim više tajnog⁸⁾ suda. Sudba se javno obslužava, da svaki viditi može, da ja strogo, a zajedno i pravedno sudim. — To éete odmah viditi. (*Gre k mizi in pozvenkla*).

1) Rajši; 2) prigodba; 3) akoravno; 4) ostro, tanko; 5) postava;

6) jetnika; 7) prepričam; 8) skrivni.

17. Prizor.

Prejšni, Košutnik, Pecko, dva prisežnika, Zagozda (*stopijo skoz velike srednje vrata noter, dva beriča stražita pred vratami. Mnogo ljudstva se tišči u sodno dvorano — posebno Špelka in Katra, ktore se po sili naprej tiščite v perve verste — potlej*) **Miha in Gašpar.**

Baron (grofu). Izvolite uz mene sesti — gospoda prisežniki tukaj (*na stole kazaje*). Tamo svedoki. (*Vsi se vsedejo na svoje odločene mesta. Baron čaka, dokler vse vtihne, potlej se dostojno vzdigne*). Obtoženik naprej!

(*Vrata se odprejo, Miha stopi noter za njim Gašpar*).

Gašpar (Mihatu). Taj — k mizi!

Miha (stopi pred mizo in se priklone). Bog z vami, častitljivi gospodje! Milostivi gospod grof! poljubim vam roko.

Baron. Ti si Miha Cvetko z Brestovca, drevar?

Miha. Dá žlahtni gospod!

Baron. Ali veš, zakaj so te sém pripeljali?

Miha. Dá — zavolj poškodovanja grofove hoste.

Baron. Grofove hoste? — Bomo vidili — hočemo se navadnega pravila deržati. Povej na tanko, kje si bil, in kaj si delal od snoči do danas v jutro, ko si med svoje tovarše v goro prišel.

Miha. To vam bom vse od konca do kraja zvesto in po resnici povedal, in se upam tudi pred Bogom

s prisego poterditi. — Snoči sem jaz s svojimi lastnimi očmi vidil, in sem na svoje ušesa slišal, kako je gospod plemič mojo ljubico bil pregovoril, da bi ga sama obiskala tam gori na volčjem selu, pri belem gabru. To je mene tako razkačilo, da se me je smertna meržnja do plemiča lotila. Ko sem to reč tam za hišoj ves togoten razmišljal, sem svojo sekiro zagledal, ki se je na mesečini bila zablisketala — in tisti čas me je grešna misel obišla, naj bi z njo plemiča posekal. (*Vse spreleti groza.*)

Špelka (*se nasloni omedlena v naročje svoje matere*).

Baron (*vkaže mir s vzdignjenjem roke — po tem Mihatu*). Dalje, dalje!

Miha. Ob tem sem vzel svojo sekiro, in sem se podal v gore — ko sem do kapele prišel, kjer sem v jutro s Špelko bil, sem vidil, da so vrata odperte; in kakor da bi mi bil kdo rekel, da naj grem v cerkvo, in naj tam molim, sem stopil v kapelo, sem se pokropil z blagoslovljeno vodo, in sem se na svoje kolena spustil in sem molil; kaj da sem molil, sam več ne vem — pa laglje mi je vendar pri sercu bilo, ko sem dalje šel — in ko sem prišel gor do volčjega sela, kjer se je beli gaber v mesečini šopiril — sem se spomnil, da je to mesto plemiču za stajo odkazano bilo, ktero bi imel on po belem gabru spoznati. Na enkrat me misel prešine, ko bi jaz to drevo posekal, bi plemič volčje selo zgrešil in bi ne mogel s Špelkoj

vkup priti. Mahnem tedaj s sekiro trikrat po gabru, gaber se zverne in jaz ga veržem dol v globoki prepad, in zaženem tudi svojo sekiro za njim.

Pecko (*se vzdigne — široko zevaje*). Kaj? — gaber? — A tako!

Grof (*se vzdigne*). Ovaj dečko nelaže — meni očituje to moje čutjenje.

Baron. Polagáno, polágano! dragi moj grofe! Čutjenje vara¹⁾ običajno, a razum nikada. (*Mihatu*). Je to zdaj vse?

Miha. Vse! od konca do kraja.

Baron (*polglasno grofu*). Pazite sada, kako ga budu moje réči²⁾ na zemlju trešile. (*Glasno s ojstrim glasom Mihatu*). Posluhni zdaj in opraviči se, ako moreš! Ti si obtožen — da si ubijavec!

Miha (*odreveni mahoma na celem životu, težavno se vzdignejo iz njegovih pers te besede*). Jaz! — ubijavec! — (*se začne na glas jokati*). O ti moj nebeški oče!

Baron. Tožba soper tebe je ta: da si ti plemiča Golobradiča ubil.

Miha (*oživljuje*). Plemiča? Jaz? plemiča! — (*na enkrat jokanje v glasno smejanje spremenivši*), Hahaha! Hahaha! Nezamerite — ne spodobi se pred sodniki se smejati — pa, hahaha! hahaha! — nemo-rem se zderžati, moram se smejati! Hahaha! hahaha!

¹⁾ goljufa; ²⁾ beseda.

Baron. Ali so se dečku možgani zmešali?

Miha. Kaj še — kaj še! Hahaha! — (*Baronu*). Gospod sodnik! (*k drugim*) in vi moji gospodje vsi vkup! prosim dovolite mi eno samo prošnjo!

Baron. (*Mihatu*) Kakšno prošnjo?

Miha. Bodite tako dobri, in recite tistega tatú sem gor pripeljati, s katerim ste me vkup zapertega imeli!

Baron. Je morbiti on plemića ubil?

Miha. Prosim naj sem gor pride, prosim prav ponižno! (*sopet smeh zažene*). Hahaha! Hahaha!

Baron (*Gašparju*). Pripeljite lovskega tata!

Gašpar. Jaz sem ga že pred dal gor pripeljati — dorajtal sem si kmalo, da bo versta tudi na njega prišla — on je u veži.

Baron. Le noter z njim!

Gašpar (*odpre vrata*). Lovski tat noter!

18. Prizor.

Prejšni, Golobradič.

Gol. (*stopi noter*).

Miha (*teče k njemu, ga prime za roko in ga pelje pred sodno mizo*). Tu — tu le — pogledjte tega! hahaha!

Grof (*zarzet*). Je li pravo vidim? — moj sinovac! —

(*Obće gibanje — vsi zapustiŝo svoje mesta in priletijo na prizor. Špelka plane k Mihata in se ga oklene.*)

Grof. Sinovče! moj sinovče! Jesi li zbilja ti? No što za Boga si sakrivio, da su te ovde zatvorili — kao zločinca¹⁾ —

Gol. O! ja nisam zločinac — nego samo prestupnik. Ja nisam mogo najti beloga gabra, koj mi je bio naznačen kao znamenje moje staje; išao sam dalje te dalje — i došao sam, da sám nisam znao, na tuđu zemlju — tamo sam ustrelio jelena, i odmah su me uhvatili, kao zverinskoga tata.

Vsi. Živio plemić! živio Miha! Miha je nedolžen!

Baron (*u vrešu ves zmešan kliče zastonj*). Tiho! posluš! Mir si dajte! Na svoje mesto! Tukaj je sodba! Vsaki na svoje mesto!

(*Golobradič in Miha vsaki v sredi svojih prijatlov, ki jih objemajo, ljubijo in se z njima rokujejo.*)

Baron. Kaj pa bó s tega, ako ne vbogate?

Grof. Meni se čini, da bude naj bolje, da se sudnička dvorana pretvori²⁾ u dvoranu veselja. Drago nam mora svim biti, da su se te stvari tako okrenule. Svi smo imali dosta straha, kojega je uzrok moj sinovac. On je za svoju vetrenost zasluženu plaću već³⁾ primio, što je kao zločinac uhvatjen bio. No najviše straha i žalosti preterpili su Miha i Špelka. Za ovaj strah dat ću vama bogatu dotu, i buduće da je na

1) hudodelca; 2) spremeni; 3) že.

mojoj gosposhini u Brestovcu služba majera prazna, bit ćeš ti Miha od danas tamo moj majar.

Miha in Špelka (*poljubita grofu roko*).

Miha. Milostivi gospod grof! Strah in veselje sta me naglo eden za drugim tako prevzela, da ne vem drugega reči ko: Bog poživi milostivega gospoda grofa!

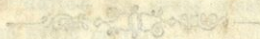
Vsi na kupe razpostavljeni.

Obči živioklic: Živio naš grof! živio!

Zavesa se spusti.

41274

830-25

